GÖTEBORGS UNIVERSITET

Tillsammans för barnets bästa

- En kvalitativ studie om erfarenheter av samverkan kring barn i behov av särskilt stöd mellan specialpedagoger inom habiliteringen och rektor och förskollärare inom förskolan.

Namn: Mikaela Vieira Goncalves och Anna-Lena Lindstrand
Program: Specialpedagogprogrammet
Examensarbete:15 HP Kurs: SPP 601
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: HT 2025
Handledare: Charlotte Arkenback-Sundström
Kurs, Examinator: Girma Berhanu, Jana Hanzel Krátká
Uppsats, Examinator: Gunilla Westman Andersson
Nyckelord: Samverkan, habilitering, förskola, barn i behov av särskilt stöd.

Abstract

Studien har undersökt samverkan mellan habiliteringen och förskolan. Syftet med studien har varit att undersöka hur samverkan mellan habiliteringen och förskolan formas som praktik, med fokus på vilka språkliga, organisatoriska och relationella arrangemang som möjliggör eller begränsar samverkan. Genom semistrukturerade intervjuer samlades data in från fem specialpedagoger inom olika habiliteringar och fyra förskollärare och en rektor med förskollärarbakgrund från både kommunala och privata, om deras kunskaper, upplevelser och erfarenheter av samverkan och hur det tillämpas. Studien har en kvalitativ metod som grund för att fånga upp deltagarnas perspektiv kring samverkan. I studien har teorin om praktikarkitektur använts som både teoretisk och analytiskt ramverk för att kunna analysera och skapa förståelse kring samverkan, samt hur olika verksamheter, som habiliteringen och förskolans samverkan kan påverka barnets lärande och utveckling i de olika lärmiljöer som omger barnet. Resultatet presenterar habiliteringens och förskolans samverkanspraktiker. I studien har vi kommit fram till tre praktikarkitekturer som beskriver hur samverkan möjliggörs och begränsas.

Förord

Arbetet med denna uppsats har varit både lärorik och utvecklande. Vi har arbetat tillsammans genom hela uppsatsen och varit delaktiga i alla delar under arbetets gång. Vi har ibland delat upp vissa moment mellan oss men har alltid läst och bearbetat varandras texter, vilket har bidragit till ett gemensamt och genomarbetad studie. Vårt gemensamma intresse för habiliteringens arbete samt våra tidigare erfarenheter av samverkan med habiliteringen väckte en nyfikenhet på att utöka våra kunskaper kring samverkan.

Vi säger stort tack till vår handledare för värdefullt stöd, tydliga råd under arbetets gång och den nya kunskapen vi fick om teorin om praktikarkitekturer (TPA). Även ett stort tack för ditt tålamod när du gång på gång behövde förklara TPA. Vi vill också tacka de respondenter som deltog i studien och delade med sig av sina erfarenheter, utan er hade denna studie inte blivit av. Slutligen vill vi tacka varandra för ett engagerat och respektfullt samarbete genom hela studien.

Mikaela och Anna-Lena

Innehåll

Förord ... **3**

1 Inledning ... **7**

2 Syfte ... **8**

2.1 Frågeställning ... 8

3 Bakgrund ... **9**

3.1 Centrala begrepp ... 9

3.1.1 Samverkan ... 9

3.1.2 Intensiv beteendeterapi (IBT) ... 10

3.1.3 Top-down-bottom-up ... 10

4 Tidigare forskning ... **11**

4.1 Hinder inom samverkan ... 11

4.2 Möjligheter inom samverkan ... 12

4.3 SIP-möten (Samordnad Individuell Plan) ... 13

4.4 Gruppdynamik ... 14

4.5 Sammanfattning av tidigare forskning ... 14

5 Teoretiska utgångspunkter ... **16**

5.1 Teorin om praktikarkitektur (TPA) ... 16

6 Metod ... **18**

6.1 Studiens design ... 18

6.2 Urval ... 19

6.3 Genomförande ... 19

6.4 Bearbetning och analys ... 20

6.5 Giltighet, tillförlitlighet och relaterbarhet ... 20

6.6 Etik ... **21**

7 Resultat ... **22**

7.1 Habiliteringens samverkanspraktik-semantiska dimensionen ... 22

7.1.1 Diskurser kring sitt uppdrag ... 22

7.1.2 Diskurser kring synen på samverkan ... 22

7.1.3 Diskurser kring begrepp och språkbruk ... 23

7.2 Habiliteringens samverkanspraktik-fysiska dimensionen ... 23

7.2.1 Tid och resurser ... 23

7.2.2 IBT 24
7.2.3 Top-down, bottom-up 25
7.2.4 Möjligheter till samverkan 25
7.2.5 Platsen för samverkan 26
7.3 Habiliteringens samverkanspraktik-sociala dimensionen 26
7.3.1 Roller och ansvar 26
7.3.2 Makt 27
7.4 Förskolans samverkanspraktik-Semantiska dimensionen 28
7.4.1 Diskurser kring synen på samverkan 28
7.4.2 Diskurser kring att dela kunskap med varandra 29
7.4.3 Diskurser kring habiliteringens uppdrag 30
7.5 Förskolans samverkanspraktik-Fysiska dimensionen 31
7.5.1 Tid och resurser 31
7.5.2 Möjligheter och hinder till samverkan 32
7.5.3Plats för samverkan 33
7.5.4 Top down, bottom up 34
7.6 Förskolans samverkanspraktik-Sociala dimensionen 34
7.6.1 Samverkans betydelse för relationsbyggande 35
7.6.2 Roller och ansvar 35
7.6.3 Förväntningar 36
7.7 Sammanfattande analys 37
8 Diskussion 39
8.1 Resultatdiskussion 39
8.1.1 Språkligt och uppdragsmässigt obalanserad praktikarkitektur 39
8.1.2 En resursstyrd praktikarkitektur som begränsar vardagsnära samverkan 40
8.1.3 En roll och relationsarkitektur präglad av otydliga förväntningar och maktbalans 41
8.2 Metoddiskussion 42
8.3 Studiens kunskapsbidrag 43
8.4 Förslag till vidare forskning 44
8.5 Slutsatser 44
9 Referenser 46
Bilagor 1 49
Intervjuguide 49
Bilaga 2 50
Missivbrev 50

Bilaga 3 ..... **51**
Samtyckesblankett för deltagande i examensarbete 51
Bilaga 4 ..... **52**
Analysmatris 52

1 Inledning

För barn i behov av särskilt stöd kan samverkan mellan specialpedagoger inom habilitering och pedagoger i förskola vara avgörande för att säkerställa det stöd som krävs för barnets utveckling. Förskolan har en central roll i barns utveckling och kan anpassa stödinsatser i tidig ålder för att främja barns utveckling. Specialpedagoger inom habiliteringen bidrar med specialistkunskap om barn med funktionsnedsättning och kan stötta med rätt stödinsatser. Habiliteringens och förskolans arbete behöver därför samordnas för att dela kunskaper och erfarenheter för att kunna skapa en helhetsbild av barnets behov. Habiliteringens främsta stöd är till barnet och föräldrarna i hemmiljö, men kan med vårdnadshavares godkännande samverka med förskolan för att bidra med anpassningar och rätt stöd till förskolans praktik (Rosvall & Norrström, 2016).

Forskning visar att samverkan är central för att olika professioner runt barnet ska kunna utveckla en gemensam helhetssyn av barnets behov (Cui m.fl., 2022). Barnets utveckling omfattar fysiska, psykiska och kognitiva faktorer, vilket ställer krav på ett tvärprofessionellt samarbete. Utan samverkan finns det en risk att den gemensamma förståelsen för barnets behov uteblir och insatser blir försenade eller ensidiga. Mötesplatsen där samverkan sker är viktig och studier visar att samverkan gynnas när den äger rum i antingen förskolemiljön eller i hemmet (Olsson & Roll-Pettersson, 2020). När samverkan sker i barnets förskolemiljö kan habiliteringen få en inblick i barnets fysiska, psykiska och sociala lärmiljö och kan utifrån det skapa en bättre bild av barnets behov. En modell som har provats i Kina är integrerad terapimodell (ITM), där alla professioner runt barnet samverkar och arbetar tillsammans i förskolans miljö (Cui m.fl., 2022).

Studien syftar till att undersöka hur samverkan mellan habiliteringen och förskolan tar form, samt genom intervjuer belysa deltagarnas sägande kring samverkan. Genom att undersöka sägandet inom samverkanspraktiken kan studien bidra med förslag på hur arbetet kan utvecklas och förbättras. Undersökningen är av vikt för att skapa kunskap om vad som främjar barns lärande och välmående samt vilka faktorer som skapar förutsättningar för en effektiv samverkan mellan habiliteringen och förskolan. Tidigare forskning tydliggör varför samverka är central (Cui m.fl. 2022), men det finns en kunskapslucka i forskningen kring hur samverkan kan stärkas och utvecklas i praktiken. Det är därför angeläget att undersöka hur samverkan faktiskt tar form i vardagen, vilka villkor som möjliggör eller begränsar den, och vilka strategier professionerna använder i praktiken.

Samverkan skapas genom konkreta handlingar och genom relationer mellan olika professioner som delar en gemensam intention. Professionerna tillför olika perspektiv och kunskaper (Ek m.fl., 2017), vilket kan berika samverkan. Samverkan formas av hur den faktiskt genomförs och upprätthålls i praktiken. Eftersom samverkan uppstår i möten mellan sägandet, görandet och relaterandet blir det betydelsefullt att analysera den som en praktik med stöd i teorin om praktikarkitekturer. Med hjälp av teorin om praktikarkitekturer kan dessa villkor analyseras som kulturellt-diskursiva, materiellt-ekonomiska och socialt-politiska arrangemang (Kemmis, 2022). Studien undersöker hur samverkan tar form i vardagen och vilka arrangemang som möjliggör eller begränsar en samverkan mellan habiliteringen och förskolan.

2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur samverkan mellan habilitering och förskola formas som praktik. Genom teorin om praktikarkitekturer analyseras vilka språkliga, organisatoriska och relationella arrangemang som möjliggör eller begränsar samverkan, samt hur professionerna agerar inom dessa villkor.

2.1 Frågeställning

- Vilka kulturellt-diskursiva, materiellt-ekonomiska och socialt-politiska arrangemang framträder i samverkanspraktiken mellan habilitering och förskola?
- Hur beskriver professionerna sina sätt att agera inom dessa arrangemang och vilka möjligheter och begränsningar skapas för samverkan i praktiken?

3 Bakgrund

Skollagen innehåller inga specifika krav på samverkan mellan förskolan och andra professioner, till skillnad från grundskolan och elevhälsan där samverkan regleras. Däremot betonar Läroplanen för förskolan (2018, rev. 2025) vikten av ett helhetsperspektiv i arbetet. Enligt skollagen (SFS 2010:800) 8 kap. 9 § ska "*barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver*." Detta kan tolkas att helhetsperspektivet även omfattar samverkan med andra professioner för att på bästa sätt möta barnets behov och säkerställa barnets hälsa och utveckling. För att kunna ge barnet den stöttning som behövs och få en helhetsbild av barnets hälsa och utveckling krävs samverkan med andra professioner.

Habiliteringens uppgifter är att skapa förutsättningar för barn med psykiska eller fysiska funktionsnedsättningar till ett självständigt liv och till att kunna vara en del av samhället (SOSFS 2008:20, 2 §). Genom individanpassade insatser och tvärprofessionellt samarbete syftar habiliteringen till att stärka barnets förmågor för att ge barnet möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar. Specialpedagogens roll inom habiliteringen är i första hand att vara ett stöd för barnet och dess vårdnadshavare (Rosvall & Norrström, 2016). Enligt (SOSFS 2008:20) 5 § bör habiliteringen dessutom samverka med andra professioner utifrån individens behov.

Den forskning som gjorts visar att en helhetssyn på barnets behov, samt en samverkan mellan olika professioner, är gynnsamt för barn i behov av särskilt stöd (Cui m.fl., 2022). Det finns dock några svårigheter som kan skapa hinder för samverkan, såsom krav på vårdnadshavares godkännande eller de krockar som kan uppstå när olika världar ska mötas. Habiliteringen arbetar utifrån ett medicinskt och pedagogiskt perspektiv på en individnivå, där en till en-arbete sker. Medan förskolan arbetar utifrån ett pedagogiskt perspektiv med ett fokus på att stödja barns lärande och utveckling på gruppnivå.

Sammanfattningsvis behöver studien undersöka de villkor som formar samverkanspraktiken och hur samverkan mellan habiliteringen och förskolan genomförs. Centrala aspekter är hur de kommunicerar, vilka organisatoriska ramar som påverkar samverkan samt hur de olika professionella roller och relationerna samspelar i processen.

3.1 Centrala begrepp

Här nedanför presenteras och förklaras de centrala begrepp som används i studien. Genom att definiera dessa begrepp skapas en tydligare förståelse för innehållet.

3.1.1 Samverkan

Samverkan är ett begrepp som definieras som ett samarbete mellan olika professioner, organisationer och verksamheter där man arbetar tillsammans mot ett gemensamt mål (Ek m.fl., 2017). Samverkan innebär att de olika professionerna inte enbart arbetar parallellt, utan deras expertisområden och kompetenser kompletterar varandra för att skapa en helhetsbild, som kan leda till en bättre förståelse för ett barns behov. Samverkan mellan habilitering och förskolan kan förstås utifrån begreppen interorganisatorisk och interprofessionell samverkan. Interorganisatorisk samverkan är samverkan mellan professioner som verkar inom olika organisationer och verksamheter, medan interprofessionell samverkan är tvärprofessionell mellan olika pro-

fessioner och yrkesgrupper (Ek m.fl., 2017). Habiliteringen och förskolan utgör två skilda organisationer och verksamheter med olika uppdrag och strukturer. Inom dessa olika verksamheter arbetar olika yrkesgrupper och professioner med skilda uppdrag och kompetenser. Samverkan är inte något som sker av sig självt, utan något som möjliggörs och begränsas av språk, resurser och relationer mellan professionerna. Studien undersöker samverkan som ett centralt fenomen som tar form inom två olika verksamhetskulturer.

3.1.2 Intensiv beteendeterapi (IBT)

Intensiv beteendeterapi (IBT) är ett träningsprogram som inriktar sig mot barn med autism. IBT innebär att barnet tränar i ca 25 timmar i veckan under minst två års tid. Behandlingen syftar till att utveckla barnets sociala samspel, kommunikation, inlärning, hantering av problembeteenden samt praktiska färdigheter i det dagliga livet. Inlärningen bygger på positiv förstärkning, vilket innebär att önskade beteenden uppmuntras genom belöning, exempelvis att barnet får leka med en leksak en stund efter en lyckad uppgift. Träningen är motivationsstyrt och utgår från barnets intressen för att barnet ska få lyckas. All träning sker i små steg och anpassas efter barnets utveckling. (Bohlin m.fl., 2004, rev. 2012).

IBT ställer stora krav på samverkan eftersom förskolepersonalens deltagande är beroende av både tid och resurser. Förutsättningarna varierar dessutom beroende på verksamheters organisatoriska villkor samt styrning från respektive huvudman och kommun.

3.1.3 Top-down-bottom-up

Inom top-down styrning tas beslut uppifrån, på politisk nivå eller på chefsnivå. Besluten som rör budget, resurser och riktlinjer för hur arbetet ska utföras förs sedan ner i organisationen för att implementeras. Modellen bygger på en tydlig åtskillnad mellan dem som formulerar besluten och dem som omsätter dem i praktiken (Berg, 2003). Inom bottom-up styrning initieras istället idéer och förslag från dem som berörs av besluten, vanligtvis personal inom verksamheten. Denna styrning ger ett större handlingsutrymme och möjliggör påverkan på både genomförandeprocessen och innehållet i verksamheten (Berg, 2003). Även om förslagen formuleras nedifrån fattas de slutliga besluten på en top-down nivå. Det som skiljer modellerna åt är att inom bottom-up styrning involveras de som berörs av besluten, vilket gör att deras erfarenheter får inflytande över beslutprocessen. Forskning visar att en kombination av top-down och bottom-up kan vara framgångsrikt. Personalen behöver förhålla sig till lagar, budgetramar och styrdokument som fastställs på en top-down nivå, detta är något som inte går att välja bort men genom att kombinera ett bottom- up perspektiv samtidigt kan personalen anpassa dessa ramar till sin egen verksamhet och utveckla arbetssätt som är anpassat till den egna praktiken (Honkimäki m.fl., 2022). Samverkan mellan habiliteringen och förskolan påverkas både av beslut som fattas på ledningsnivå, såsom riktlinjer, ansvarsfördelning och resurserfördelning, men även av de behov och erfarenheter som uppstår i det dagliga arbetet med barnen. Hur väl samverkan fungerar beror på vilket sätt dessa två perspektiv möts och hur beslut uppifrån kombineras med förutsättningar, behov och resurser. Forskning visar att samverkan mellan olika verksamheter behöver utvecklas och gå ifrån ett top-down styrning till ett mer samverkansinriktat bottom-up perspektiv (Nordström m.fl., 2016).

4 Tidigare forskning

För att identifiera relevant forskning om samverkan mellan habiliteringen och förskolan genomsökte vi efter artiklar i både svenska och internationella databaser. De huvudsakliga sökorden var samverkan, habilitering, förskola och funktionsvariationer (collaboration, habilitation, preeschool, disability). Sökningen resulterade i endast fem artiklar kring ämnet. Eftersom antalet träffar var begränsat breddade vi vår sökning genom att enbart använda oss av sökordet samverkan, vilket resulterade i fem artiklar till. Dessa totalt tio artiklar utgör grunden för detta avsnitt.

Tidigare forskning har visat att samverkan mellan olika professioner är avgörande för att skapa en helhetssyn av barns behov (Cui m.fl., 2022). För att få en sådan helhetsbild krävs samverkan kring barnets psykiska, fysiska och kognitiva utveckling, så att barnet kan få det stöd som behövs. Specialpedagoger inom habiliteringen besitter kunskaper om individens specifika behov, vilket kan vara värdefullt för pedagoger i förskolan när de gör en kartläggning och bedömer barnets stödbehov (Rosvall & Norrström, 2016). För att en samverkan ska kunna fungera, menar Eklund Nilsen och Jensen (2012) att det krävs att någon tar ansvar för de samordnade insatserna och tar initiativ till att en samverkan kan ske. Samordning sker på organisationsnivå, medan samverkan sker på individnivå och utgår från ett gemensamt intresse. För att samverkan ska kunna ske behövs en samordnare på organisationsnivå som fördelar samarbetet mellan olika professioner, vilket kallas ett top-down-perspektiv. Enligt Eklund Nilsen och Jensen (2012) finns dock en risk med detta synsätt, då samverkan kan upplevas som påtvingad. Författarna lyfter istället fram bottom-up-perspektivet, där samverkan initieras av dem som direkt gynnas av den och därigenom skapas en mer hållbar samordning. Men för att en samverkan ska kunna ske så behövs en samordning kring samarbetet. Samordningen är ramverket kring samarbetet och innehållet i samarbetet är det som sker inom samverkan på individnivå (Eklund Nilsen & Jensen, 2012).

4.1 Hinder inom samverkan

När samverkan ska genomföras behöver det finnas en ömsesidig respekt för varandras verksamheter, eftersom samverkan påverkar alla involverade aktörer. Det är av vikt att vara lyhörda för varandra, föra en god dialog och visa intresse för allas mål och förutsättningar. Det skapas en förväntan från alla parter kring hur en samverkan ska se ut och genomföras. Ek m.fl. (2017) poängterar att när flera professioner ska mötas kan det råda svårigheter inom de olika organisationskulturerna och att professionerna använder sig av olika språkbruk. Inom olika verksamheter utvecklas begrepp och termer som används just för den professionen. Bejnö m.fl. (2021) studie visar att förskolechefer anser att pedagoger i förskolan behöver en högskoleutbildning för att kunna förstå habiliteringens språkbruk och ta till sig den handledning som habiliteringen ger. Studien betonar också att pedagogerna i förskolan behöver ha grundläggande kunskaper om barns utveckling, behov och anpassningar. Något som kan underlätta en samverkan är att de olika verksamheterna får inblick i varandras arbete. Studiebesök och möjlighet att lära känna varandra kan ge en bättre förståelse för varandras arbetssätt och de lagar som styr verksamheterna, vilket i sin tur kan skapa bättre förutsättningar för samverkan (Ek m.fl., 2017).

Forskningen visar att det finns flera hinder för samverkan mellan habiliteringen och förskolan. De hinder som framkommit är att de olika yrkesprofessioner runt barnet är anställda inom olika myndigheter, exempelvis hälsa och sjukvård och utbildning (Cui m.fl., 2022; Kostela,

2020; Strantz m.fl., 2020), vilket kan skapa friktion och hindra en god samverkan, de skilda huvudmännens prioriteringar och intressen kan därmed bidra till att samverkan inte fungerar som avsett. Där av är det av vikt att vid samverkan mellan olika myndigheter och verksamheter skapa förståelse och hitta ett gemensamt språk. Forskningen visar att habiliteringen ibland saknar förståelse för de förutsättningar som finns i förskolan för att kunna implementera de strategier som rekommenderas. Samtidigt upplever förskolan att råden från habiliteringen inte alltid stämmer överens med den verkligheten de arbetar i, vilket kan leda till att rekommendationerna inte alltid följs (Rosvall & Norrström, 2016; Olsson & Roll-Pettersson, 2020). Habiliteringen ger råd utifrån sitt eget arbetssätt, förskolan uttrycker i intervjuer att de inte alltid har tillräcklig kompetens för att kunna anpassa habiliteringens råd till förskolemiljön. För att få en bättre inblick och kunna anpassa insatser utifrån både barnets behov och utifrån verksamhetens förutsättningar behöver habiliteringen vara mer närvarande i förskolorna (Rosvall & Norrström, 2016). Ett ytterligare hinder för samverkan, enligt Rosvall och Norrström (2016), är när det saknas en tydlig mötesledare och ett klart syfte, samt när diskussionerna avviker från ämnet.

Tidigare forskning visar att det kan vara svårt för vårdnadshavare att veta hur de ska gå till väga för att få det stöd som deras barn har rätt till. Det finns däremot vårdnadshavare som är vana att argumentera för sina barns rättigheter och därav vet vilka vägar att gå, samt vilka professioner som ska kontaktas (Rosvall & Norrström, 2016). Specialpedagog på habiliteringen beskriver att både förskolor, skolor och vårdnadshavare ofta upplever en osäkerhet kring vart de ska vända sig, eftersom många aktörer har överlappande funktioner (BVC, Habilitering, BUP, SPSM, mm). Denna osäkerhet gör det svårt att veta vilken instans som bör kontaktas först och leder i sin tur till fördröjd samverkan och sena insatser för barn i behov av särskilt stöd. Specialpedagogerna i studien kallar detta för att barnet och förskola/skola hamnar i ett vakuum eller limbo innan rätt kontakt är i gång (Rosvall & Norrström, 2016).

Olsson och Roll-Pettersson (2020) har undersökt i sin studie samarbetet utifrån den didaktiska triangeln i arbetet med barn med autismspektrum (AST) i förskolemiljö och samverkan med habiliteringen. Resultatet tydliggör kunskapsglappet som specialpedagogen har kring barn i behov av särskilt stöd som skiljer sig mot den kunskapen pedagoger har kring hela barnets situation och vardag. De lyfter även brister i uppföljningar, något som kan förklaras av tidsbrist. Ytterligare hinder som lyfts fram inom forskningen är ett begränsat intresse av vissa förskolepedagoger samt bristande resurser för att möjliggöra en samverkan med habiliteringen (Bejnö m.fl., 2021). Författarna menar också att det finns brister i förskolepedagogernas kunskaper inom specialpedagogik som gör att de inte kan tillgodogöra sig den handledning de får från habiliteringen.

4.2 Möjligheter inom samverkan

Forskning om tvärprofessionell samverkan är ett relativt nytt fält. Den forskning som finns pekar på att tvärprofessionell samverkan kan gynna barns utveckling både i skolan och förskolan. Genom tidiga insatser och god samverkan mellan verksamheter där tvärprofessionella samarbeten förekommer kan barn som är i behov av särskilt stöd, eller som kan komma behöva stöd, få de insatser de behöver. Genom att fler professioner kan bidra med sin kunskap, kan de tillsammans skapa en helhetsbild av barnets behov. När flera professioner ska samverka är det viktigt att tidigt klargöra förväntningar, roller och ansvar. En otydlighet kring förväntningar, roller och ansvar kan skapa spänningsfält i samarbetet (Olsson, 2024).

Bejnö m.fl., (2021) betonar särskilt vikten av att pedagoger får reflektera över och diskutera olika strategier av anpassningar med andra professioner, eftersom detta gynnar barnet och kan generera nya kunskaper och färdigheter hos individen. Författarna poängterar också att flera i arbetslaget bör få handledning av habiliteringen, så att kunskapen inte begränsas hos en person. När fler får handledning kan fler bemöta barnet med liknande förhållningsätt. Forskningen framhåller även betydelsen av den kunskapen förskolan har kring barnen samt den pedagogiska kompetensen. Det är av vikt att förskolan delar sin kunskap till habiliteringen, så att det uppstår en ömsesidig växelverkan (Bejnö m.fl., 2021). I intervjuer poängteras även rektorns roll för ett fungerande samarbete (Olsson & Roll-Pettersson, 2020). Författarna menar att det är rektorns ansvar att ge pedagogerna möjlighet att delta i fortbildningar för kompetensutveckling samt skapa förutsättningar för samverkan med habiliteringen.

Olsson och Roll-Pettersson (2020) lyfter fram betydelsen av mötesplatserna inom samverkan. De menar att istället för att alltid mötas på habiliteringen gynnar det barnet mer att mötas i förskolan eller i hemmet. Detta ger möjlighet för habiliteringen att få mer inblick i den fysiska inlärningsmiljön, interaktion med material och andra barn. På så sätt får habiliteringen en större förståelse för lärandekontexten i förskolan, vilket kan leda till ökat samarbete. En liten pilotstudie som genomfördes i Kina följde tre barn på en förskola där samverkan sker i förskolemiljön. Studien tillämpade en integrerad terapimodell (ITM), som har studerats på barn med AST (Cui m.fl., 2022). Syftet med studien var att undersöka hur tvärprofessionella samarbeten kan tillgodose barns behov ur ett holistiskt perspektiv. Författarna betonar att tidiga insatser hjälper barnen att få stöd i sin vardag. Genom att använda den integrerade terapimodellen (ITM) minskades de hinder som kan påverka samarbete mellan olika professionerna runt barnet. ITM tillämpar en ”push in” teknik, där professionerna arbetar tillsammans i klassrummet, i motsatts till en push-out teknik, där barnet tas ut från sitt sammanhang och undervisning och behandling skiljs åt. Det innebär att alla professioner som är involverade kring ett barn arbetar tillsammans med barnet i förskolan eller skolan. Detta skapar en gemensam förståelse och ett ömsesidigt lärande kring barnets alla behov. Enligt Cui m.fl. (2022) har modellen beskrivits i vetenskapliga sammanhang, men har ännu inte utvärderats tillräckligt. Att tänka och arbeta med samverkan utifrån ett ”push-in” perspektiv på förskolor i Sverige skulle ge nya förutsättningar för samverkan mellan professionerna som idag tillhör olika myndigheter och verksamheter. På så sätt skulle ett kollegialt samarbete kunna ske runt barnet på förskolan, vilket skulle gynna barnets hela utveckling. Olsson och Roll-Pettersson (2020) framhåller dessutom att när pedagoger får handledning och fortbildning från habiliteringen förbättras deras kunskap kring barn i behov av särskilt stöd, vilket i sin tur kan öka samsynen kring ett barns behov. Forskning visar också att samverkan mellan habiliteringen och förskolan bidrar till en ökad samverkan mellan förskolan och vårdnadshavarna (Bejnö m.fl., 2021).

4.3 SIP-möten (Samordnad Individuell Plan)

När ett barn behöver insatser på både kommunnivå och landstingsnivå kan de verksamheter som behöver samverka kallas till ett SIP-möte. Syftet med SIP-möten är att alla professioner som är inkopplade till barnet ska kunna mötas samtidigt för att fatta beslut om de insatser barnet är i behov av. När professionerna kallas till ett SIP- möte är varje part skyldig att närvara. Under ett SIP- möte ska en dokumenterad plan skrivas ner så att det tydligt framgår när och hur varje part ska genomföra sina insatser för barnet. Mötet ska ha en tydlig struktur. Det finns inte mycket forskning kring SIP-möten, men i den forskning som finns visar studier att det finns både hinder och möjligheter för samverkan mellan verksamheter. Ett hinder är de maktförhållanden som kan uppstå mellan verksamheter och myndigheter. Ofta har vården större makt än skola och förskola, vilket kan skapa friktion eftersom pedagogerna anser att de

är en del av barnens vardag och möter de utmaningarna barnen står inför i skolan och förskolan (Nordström m.fl., 2016).

Nordström m.fl. (2016) menar att samverkan kan påverkas negativt av verksamheters begränsande tid. Det innebär att verksamheter ibland måste prioritera och avboka andra möten när de kallas till SIP-möten samt bedöma vems behov som är störst. Vissa parter kan känna att de vill initiera SIP-möten eftersom de då får kontroll över tid, planeringen och plats. Även Kostela (2020) lyfter fram tidsaspekten som en påverkande faktor för samverkan. Alla verksamheter har olika möjligheter och resurser och ofta är det den part som har det mest akuta ärendet som agerar snabbast för att sätta igång en samverkan. Förväntningar på ansvar och roller är kopplat till tidsaspekten, då en part kan förvänta sig att den andra parten har både förutsättningar och tid, vilket inte alltid är fallet. Att dela kunskap kan leda till en fördjupad samverkan där ny kunskap om varandras kompetens kan berika samarbetet. Nordström, m.fl. (2016) menar att SIP- mötena kan bidrar till respekt, ömsesidighet och kollegialt lärande. Att se SIP- möten ur detta perspektiv främjar samverkan, där verksamheter kan synkronisera sina insatser och sätta upp gemensamma mål istället för att arbeta mot egna mål. En gynnsam effekt av SIP-möten är den gemensamma dokumentationen som alla parter, tillsammans med familjerna, har tillgång till. På så sätt får alla ta del av samma information och de beslut som tas. En viktig faktor för god samverkar är enligt Nordström m.fl. (2016) alla deltagares intresse och engagemang i denna typ av samverkan. Deltagarna i studien uttrycker att det finns ett genuint intresse till en ökad närhet och delad kunskap. Om alla parter fokuserar på barnet och familjen i SIP-möten, snarare än på sin egen verksamheters kärnuppdrag och arbetssätt, kan alla parter mötas på lika villkor och risken för spänningsfält eller konflikter minskar.

4.4 Gruppdynamik

När en samverkan upprätthålls bildas en ny grupp. I denna grupp ska nya regler, roller och mål sättas, vilket sker genom att gruppen går igenom olika faser. Kostela (2020) beskriver detta genom Will Schultz FRIO- teori, som handlar om gruppdynamik. Teorin beskriver hur alla grupper går igenom olika faser, såsom tillhörighetsfasen, kontrollsökningsfasen och öppenhetsfasen. I den första fasen handlar det om att acceptera den grupp man tillhör. Den andra fasen handlar om roller och förhandlingar om hur gruppen ska fungera. I den tredje fasen är rollfördelningen klar och gruppen har fastställt sina regler. I denna fas har gruppen utvecklat ett gott samarbete, gemensamma mål och god kommunikation. Alla grupper måste genomgå alla dessa faser och det går inte att hoppa över någon fas. Dock kan en grupp ibland återgå till tidigare faser, exempelvis när någon person byts ut eller när yttre faktorer påverkar gruppen. Då kan gruppen behöva börja om från början. Grupper pendlar ofta mellan dessa faser och ju starkare grundstrukturen är desto fortare kommer gruppen framåt när de tillfälligt behövt backa.

4.5 Sammanfattning av tidigare forskning

Forskningen lyfter främst fram vilka faktorer som möjliggör eller begränsar en samverkan, men ger ingen insyn i hur dessa villkor skapas i praktiken. Det finns dessutom begränsat med studier som specifikt undersöker samverkan mellan habiliteringen och förskolan i en svensk

kontext. Det finns därför ett behov av mer forskning som undersöker hur samverkan utvecklas och tar form i praktiken, vilket vår studie bidrar med. Sammanfattningsvis visar tidigare forskning att samverkan mellan habilitering och förskola påverkas av språkliga skillnader, organisatoriska och materiella villkor, samt relationella och känslomässiga faktorer. Dessa teman går i linje med de tre dimensionerna i TPA, vilket motiverar vårt val av teori som analysram.

5 Teoretiska utgångspunkter

För att få en djupare förståelse av samverkans betydelse mellan specialpedagoger inom habiliteringen och förskollärare i förskolan, analyseras samverkan genom teorin om praktikarkitektur, som belyser hur samverkan formas av kulturellt diskursiva (sägandet), materiella-ekonomiska (görandet), sociala-politiska (relaterande) arrangemang. Eftersom samverkan är en praktik som formas i mötet mellan olika professioner och organisatoriska villkor använder vi TPA som analysram. Teorin används för att synliggöra arrangemang i språk, resurser och relationer som tillsammans formar möjligheter och begränsningar i samverkan.

5.1 Teorin om praktikarkitektur (TPA)

Praktikarkitektur är en praktiknära forskning som har sitt ursprung i aktionsforskningen, som har i syfte att förbättra verksamheter (Rönnerman, 2018). Teorin om praktikarkitektur (TPA) är en analytisk modell, som först användes av de australiska forskarna Stephen Kemmis och Peter Grootenboer (Langelotz m.fl., 2019). TPA används som ett analysverktyg för att skapa förståelse för hur olika praktiker formas, möjliggörs och begränsas i olika sammanhang.

TPA utgår från att praktiker, såsom samverkan kring barn i behov av särskilt stöd, alltid hänger ihop av tre delar som påverkar varandra (Langelotz m.fl., 2019):

- Sägande: vad som sägs, hur man talar och tänker om samverkan.
- Görande: handlingar, resurser, rutiner och praktiska arrangemang kring samverkan.
- Relaterande: hur människor förhåller sig till varandra genom känslor, värderingar och tillit till varandra kring samverkan.

Dessa tre delarna möjliggörs och hindras av tre olika arrangemang (Langelotz m.fl., 2019):

- Kulturellt-diskursiva arrangemang: analyseras möjligheter och hinder inom språkliga och begreppsliga normer, hur man pratar och tänker om samverkan.
- Materiellt-ekonomiska arrangemang: analyseras möjligheter och hinder inom handlingar, resurser, organisatoriska strukturer och ekonomiska villkor för att en samverkan ska kunna ske.
- Socialt-politiska arrangemang: analyseras möjligheter och hinder inom makt, roller och ansvarsfördelning, men även om relationerna och samarbetet inom samverkan. Det handlar om känslor, värderingar och om hur samverkan präglas av exempelvis tillit, öppenhet och respekt. Det socialt-politiska arrangemanget utgör de villkor som formar hur relationer kan utvecklas i praktiken.

Enligt Gyllander Torkildsen (2016) är arrangemang uppdelade i tre dimensioner, det semantiska, det fysiska och det sociala:

- Semantiska dimensionen: här finner vi de kulturella och diskursiva arrangemangen. Dessa påverkar sägandet inom praktiken, hur vi uttrycker oss, hur vi förstår, hur vi tänker skapas av de kulturella diskurserna. Dessa sägande skapar och omskapar praktiken. När samverkan diskuteras framträder olika sätt att samtala om fenomenet och olika begrepp används för att beskriva det. Sättet att tala om samverkan speglar hur det förstås och hur det tydliggörs i det gemensamma arbetet. Det kan finnas en samsyn

kring samverkan men uppfattningarna kan också skiljas åt, både i hur ansvar fördelas och hur delaktighet kan tolkas.

- Fysiska dimensionen: handlar det om görandet. Materiella och ekonomiska diskurser, som ekonomi, lokaler, tid och platser har en avgörande roll. I den fysiska dimensionen sätts ramarna för hur samverkan kan genomföras i praktiken. Tillgång till resurser påverkar möjligheten till ett samarbete mellan professioner. Organisatoriska strukturer formar de villkor som möjliggör eller hindrar en samverkan. Vilka resurser det finns för att en samverkan ska kunna ske. Om det finns tid till att samverka och var samverkan sker. Dessa förutsättningar påverkar hur och om samverkan kan genomföras i praktiken.

- Sociala dimensionen: handlar om de sociala och politiska arrangemangen. Här handlar det om relaterande mellan relationer, känslor, värderingar och om hur dessa påverkar varandra i samverkan (Kemmis, 2022). Dimensionen beskriver hur människor förhåller sig till varandra och vilka sociala villkor som formar samverkan.

Sammanfattningsvis kan TPA förklaras med att det är sägandet, görandet och relaterandet som förklarar vad och hur samverkan sker. I Dimensionerna formas samverkan och arrangemangen möjliggör eller begränsar en samverkan. När arrangemangen återkommer tillsammans i flera delar inom samverkan skapas tematiska praktikarkitekturer som formar hela samverkanspraktiken.

Inom TPA hänger arrangemangen samman. Det som sägs och görs inom samverkan bildar praktiken som råder där. TPA handlar inte om att forska på individen i praktiken utan om att titta på vad som händer i praktiken och förstå det som sker. Därav hjälper de tre arrangemangen till att analysera praktikerna. Inom TPA ses samverkan som en praktik och inte som en metod eller en struktur. Det ses som ett samspel mellan habiliteringen och förskolan, vad de säger, gör och hur de relaterar till varandra. Det handlar om uppdraget och i det sammanhang samverkan sker i. Arrangemangen bildar tillsammans en grundläggande struktur för hur praktiker formas. Begreppet arkitektur fungerar som en metafor för hur arrangemangen stödjer, formar och sätter ramar för praktiken (Gyllander Torkildsen, 2016).

Med hjälp av TPA kan vi belysa samverkan mellan habiliteringen och förskolan som en praktik och inte som en metod, eftersom den formas i interaktioner mellan språk, handlingar och relationer. Fokus ligger på vad deltagarna säger, gör och hur de relaterar till varandra i sitt gemensamma arbete kring barn i behov av särskilt stöd. Genom TPA analyseras de gemensamma normerna kring samverkan, de materiella och ekonomiska villkoren samt hur relationer, ansvar och roller fördelas och hur de påverkar samverkan. I resultatanalysen används begreppen semantiska, fysiska och den sociala dimensionen för att belysa hur samverkan formas av sägandet, görandet och relaterandet. Dimensionerna använder vi för att strukturera empirin, arrangemangen använder vi för att analysera villkoren bakom.

6 Metod

I denna studie vars syftet är att undersöka samverkan mellan habiliteringen och förskolan, användes en semistrukturerad intervjumetod inom en kvalitativ ansats. Vi valde denna metod eftersom en kvalitativ metod fokuserar på att förstå deltagarnas perspektiv (Bryman, 2025), vilket har gett oss möjlighet att utforska deras individuella erfarenheter av samverkan mellan habiliteringen och förskolan.

6.1 Studiens design

Studien genomfördes med en kvalitativ ansats och utgick från teorin om praktikarkitekturer (TPA), som användes som analysram. Syftet med studien var att synliggöra och analysera samverkanspraktiken mellan habiliteringen och förskolan som en samproducerad praktik. Med samproducerad praktik avses den praktik som formas i mötet mellan aktörerna, genom det språk som används, samt resurser och relationer som formar samarbetet (Gyllander Torkildsen, 2016). Genom TPA analyserades de arrangemang som möjliggör eller begränsar vad som kan sägas, göras och relateras i samverkan. Semistrukturerade intervjuer är lämpliga när praktiker studeras genom språk, handlingar och relationer. Under intervjuerna följdes förutbestämda frågorna men inom ramen för den semistrukturerade utförandet gavs det utrymme för följdfrågor för att fånga respondenternas specifika reflektioner och tankar (Ingerman, 2021). En Fördel med semistrukturerade intervjuer är att de fångar respondenternas säganden av sina praktiker, därigenom fick vi tillgång till deras erfarenheter och perspektiv (Kvale & Brinkmann, 2014). Semistrukturerade intervjuer är öppna och ger respondenten möjlighet till att ge mer detaljerade svar (Bryman, 2025). En nackdel är att intervjuer är tidskrävande och att det kan vara svårt att veta om respondenterna tillrättalägger sina svar (Berggren & Skansholm, 2022). Det finns även en risk att respondenterna inte minns händelser korrekt, då intervjuer ofta handlar om tidigare erfarenheter (Kvale & Brinkmann, 2014). Vi säkerställde att alla deltagare hade god erfarenhet av samverkan, därför bedömer vi att intervjuerna ger oss den kunskap som krävs för att besvara studiens forskningsfrågor och syfte.

Vår ursprungliga design var att genomföra intervjuer med sex specialpedagoger inom habiliteringen och sex förskollärare. Intervjuer bokades in med sex specialpedagoger, men den sjätte specialpedagogen hörde inte av sig efter att vi försökt kontakta hen. Det visade sig vara svårt att hitta förskollärare som har erfarenhet av samverkan med habiliteringen. Därför blev det slutliga urvalet fyra förskollärare och fem specialpedagoger. Innan intervjuerna genomfördes gjordes en pilotstudie med en rektor, som är utbildad förskollärare, i syfte att pröva intervjuguiden. Pilotintervjuer används för att säkerställa frågornas relevans och begriplighet (Bryman, 2025). Eftersom pilotstudien innehöll värdefull information valde vi att inkludera den i materialet. Kompletterande frågor till tidigare intervju skickades till rektorn via e-post. Specialpedagogerna inom habiliteringen kontaktades redan i slutet av våren då vi antog att de har en hög arbetsbelastning och därför behövde bokas in i god tid för att säkerställa deltagare till studien. Vi kontaktade en regionchef via e-post, som hänvisade oss till en specialpedagog med samordningsansvar för de olika habiliteringarna i regionen. Samordnaren hittade fem specialpedagoger som visade intresse, samt utryckte ett eget intresse att delta i studien. Vi fick därefter deras kontaktuppgifter, vilket gjorde det möjligt att boka in intervjuerna i god tid. Efter sommaren följde vi vårt schema och påbörjade våra intervjuer med specialpedagogerna inom habiliteringen. När den sista intervjun skulle genomföras fick vi tyvärr ingen kontakt med den specialpedagogen. Parallellt med detta började vi kontakta förskollärare för att hitta

fler deltagare till studien. Vi antog att det skulle vara enklare att hitta förskollärare, men det visade sig mer utmanande. Vissa förskollärare hade inte möjlighet att avsätta tid, medan andra hade erfarenhet av samverkan med habiliteringen för många år sedan och upplevde att de inte mindes samverkan tillräckligt väl för att kunna medverka i en intervju. Till slut hittade vi fyra förskollärare från fyra olika kommuner, som kontaktades både via e-post och sms. En av dessa arbetar på en privat förskola och de tre övriga på kommunala förskolor. Vi valde att inkludera vår pilotstudie eftersom vi såg ett värde i att få med ett rektorsperspektiv, särskilt då rektorn är utbildad förskollärare och arbetar på en privat förskola. Genom att inkludera deltagare från både privata och kommunala förskolor kan vi belysa huruvida samverkan med habiliteringen skiljer sig mellan de kommunala och de privata förskolorna.

6.2 Urval

I studien intervjuas specialpedagoger från fem olika habiliteringar, en rektor och fyra förskollärare från fyra olika förskolor i Sverige. Specialpedagogerna som ingår i urvalet arbetar inom olika habiliteringar för att säkerställa en mångsidig bild av hur man arbetar med samverkan. Förskollärarna och rektor på förskolorna som ingår i urvalet återspeglar en geografisk variation, vilket kan möjliggöra en bredare förståelse av samarbetet mellan specialpedagoger och förskollärare och rektor i förskolemiljön. Studien använder ett målstyrt urval, vilket är vanligt inom kvalitativ forskning (Bryman, 2025). Urvalet gjordes genom två steg, först valdes organisationer därefter individer med relevant erfarenhet (Jakobsson & Skansholm, 2019). Då studien fokuserar på samverkan mellan habilitering och förskola inkluderades endast deltagare med erfarenhet av samverkan. Deltagare utan erfarenhet exkluderades eftersom de inte kan bidra till våra forskningsfrågor.

6.3 Genomförande

Deltagarna kontaktades via e-post, där ett missivbrev med information om studiens syfte, genomförande, datahantering, kontaktuppgifter och samtyckesblankett bifogades. I informationen tydliggjordes att deltagandet var frivilligt och att de kan avbryta när som helst (Vetenskapsrådet, 2024). Intervjuerna genomfördes via Zoom eftersom deltagarna befann sig på olika geografiska platser, enligt Bryman (2025) möjliggjordes deltagandet för respondenter genom att vi erbjöd digitala intervjuer. Intervjuerna genomfördes under en fem veckors period. Vi valde att genomföra samtliga tio intervjuer tillsammans i stället för att dela upp dem emellan oss. Vi såg fördelar med att båda deltog i samtliga intervjuerna, då vi tillsammans kunde analysera materialet och minskade risken för feltolkningar. Vi kunde även komplettera varandra då vi minns olika saker. Alla intervjuer spelades in med zooms inspelningsfunktion, där varje deltagare fick först godkänna inspelningen. Vi valde att spela in varje intervju för att kunna vara fullt närvarande i samtalet samt för att det underlättade arbetet med transkriberingen och analys (Bryman, 2025). Under intervjuprocessen märkte vi att vår intervjuteknik blev bättre, ju fler intervjuer vi genomförde, desto mer bekväma blev vi i rollen och desto bättre blev vi på att ställa relevanta följdfrågor. Intervjuerna varierade i längd mellan 35min-60min. Variationen kan bero på att vissa deltagare var väldigt säkra på sina svar och svarade snabbt och koncist, medan andra deltagare tog längre betänketid och hade längre svar. Varje intervju avslutades med att fråga om deltagarna hade något de ville tilläga. Vi upplevde att alla deltagare valde en lugn och avskild plats för intervjuerna, vilket stärker konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet, 2024). Innan intervjuerna säkerställdes det att deltagarna har erfarenhet av samverkan. Efter varje intervju sparades ljudfilen och konverterades för att kunna laddas upp i Word, som användes som transkriberingsverktyg. Vi läste transkriberingen var

för sig och sammanfattade individuellt. Därefter diskuterade vi våra sammanfattningar och analyserade materialet tillsammans. Denna bearbetning och analys ligger till grund för resultatet som presenteras i studien.

6.4 Bearbetning och analys

Analysen genomfördes i fyra steg. Intervjuerna transkriberades med hjälp av Word. I materialet identifierade vi deltagarnas sägande, görande och relaterande genom att använda oss av två tabeller, en för habiliteringen och en för förskolan. Dessa uttryck sorterandes i tabellen efter de tre arrangemangen, det kulturellt-diskursiva, materiellt-ekonomiska och social-politiska arrangemanget som möjliggör eller begränsar samverkan. I resultatet av analysen framkom mönster som framskrivs i resultatdelen. För att säkerställa tillförlitligheten analyserade båda skribenterna materialet först enskilt och sedan tillsammans.

6.5 Giltighet, tillförlitlighet och relaterbarhet

Studiens syfte var att undersöka hur samverkan formas som praktik genom teorin om praktik arkitekturer. För att öka giltigheten inom kvalitativa studier behöver undersökningen präglas av transparens, vilket innebär att läsaren ska kunna förstå och kunna följa forskningsprocessen. Ett sätt att arbeta med transparens är att låta andra läsa uppsatsen och komma med konstruktiv kritik (Jacobsson & Skansholm, 2019). Under studiens gång har både handledare och medstudenter tagit del av uppsatsen och bidragit med synpunkter.

För att få hög tillförlitlighet bör slumpmässiga mätfel undvikas, så att resultatet ger en så rättvis bild av verkligheten som möjligt. Det är av vikt att intervjuerna är utformade på ett sätt som svarar mot forskningsfrågorna och att frågorna är tydliga för att missförstånd inte ska uppstå (Jacobsson & Skansholm, 2019). Studien baseras på deltagarnas erfarenheter och berättelser, vilket innebär att svaren inte med säkerhet kan tolkas som deltagarnas faktiska uppfattningar av samverkan. Det är möjligt att deltagarna ger de svar som de uppfattar som önskvärda eller att de vill visa att de är kompetenta inom området. I syfte att uppnå hög tillförlitlighet genomfördes en pilotintervju i syfte att undersöka om frågorna var tydliga och användbara. Studien hade en begränsad tidsram, vilket innebar att ett förslag till intervjuguide behövde skrivas i förväg för att kunna möjliggöra en pilotintervju. Eftersom det var svårt att få tag på förskollärare med erfarenhet av samverkan med habiliteringen och då vi hade begränsat med tid, valde vi att inkludera pilotstudien i uppsatsen. Eftersom vi båda skribenter deltar i analysarbetet använder vi oss av forskartriangulering för att stärka studiens tillförlitlighet.

Det är av vikt att intervjuerna genomförs på ett korrekt sätt, där deltagarna sitter ostörda, känner trygghet och alla parter är väl förberedda. För att stärka studiens tillförlitlighet har vi synliggjort deltagarnas perspektiv genom att lyfta fram citat från det transkriberade materialet. På så sätt kan läsarna följa med i vår analys av materialet. För att dra generella slutsatser väljs pedagoger och specialpedagoger med erfarenhet av samverkan, samt förskolor och habiliteringar från olika geografiska platser i Sverige. Detta för att få en så rättvis bild som möjligt. Studien strävar efter att ge en representativ bild av samverkan, vilket motiverar ett medvetet urval av deltagare och det stärker även studiens relevans.

Inom kvantitativa metoder är det lättare att få ett resultat som är relaterbart, men detta är inte lika enkelt inom kvalitativa studier. De finns forskare som menar att detta inte är det primära inom kvalitativa studier (Jacobsson & Skansholm, 2019). Detta beror på att kvalitativa studier

oftast samlar in data från mindre populationer. Datainsamling sker vanligtvis genom intervjuer eller observationer som analyseras och tolkas av forskaren. Detta gör det svårt att dra generella slutsatser eller replikera studien utan exakt samma urval och metod (Bryman, 2025). I denna studie ligger fokus på att välja deltagare med erfarenhet av samverkan, för att sprida kunskap av vad som främjar en god samverkan mellan pedagoger i förskolan och specialpedagoger inom habiliteringen. Studiens syfte är inte att skapa relaterbarhet utan att bidra med en djupare förståelse av samverkanspraktiken.

6.6 Etik

Studien följer de fyra etiska riktlinjerna från Vetenskapsrådet (2024), informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet innebär att deltagarna i studien ska få information om vad studien handlar om. Samtyckekravet betyder att det ska vara frivilligt att delta i studien och att deltagarna när som helst kan avbryta sitt deltagande. Konfidentialitetskravet handlar om att alla som deltar i studien ska vara anonyma och att deltagarna inte ska kunna identifieras. Alla personuppgifter ska hanteras varsamt och förvaras på ett säkert sätt. Nyttjandekravet innebär att den information man samlar in endast får användas i forskningssyftet (Vetenskapsrådet, 2024).

Deltagarna informerades skriftligt via ett missivbrev om studiens syfte, datainsamling, hantering av data och vem som får tillgång till informationen. Samtycke samlades in genom ett dokument, där deltagarna bekräftade sitt deltagande antingen genom att mejla dokumentet med deras underskrift eller genom att svara på ett mejl att de samtycker. Det tydliggjordes att deltagandet är frivilligt och att man kan avbryta när som helst. Pseudonymer används för att skydda identiteten, ljudinspelningar och transkriberingar lagras och förvaras säkert på GU´s servrar med begränsad åtkomst. All insamlade data används enbart för forskningens syfte och kommer raderas efter att studien är godkänd.

7 Resultat

Resultatet av intervjuerna har analyserats enligt praktikarkitekturens arrangemang och utifrån den semantiska dimensionen (sägandet), den fysiska dimensionen (görandet) och den sociala dimensionen (relaterandet). Analysen presenterar möjligheter, hinder och synen på samverkan i praktiken. Resultatet är uppdelat genom att vi först presenterar analysen av intervjun med habiliteringen och därefter analysen av intervjun med förskolan. Då både förskolan och habiliteringen är samstämmiga har vi valt att sammanföra deras svar och återge citaten i singular form.

7.1 Habiliteringens samverkanspraktik-semantiska dimensionen

I den semantiska dimensionen synliggörs hur habiliteringen talar om sitt uppdrag om samverkan och om barns behov. Genom dessa sägande framträder det kulturellt-diskursiva arrangemang som formar möjligheter och hinder för samverkan.

7.1.1 Diskurser kring sitt uppdrag

Respondenterna samverkar dagligen i sitt arbete genom tvärprofessionella team på habiliteringen. Utanför habiliteringen är det huvudsakliga uppdraget samverkan med hemmet och vårdnadshavarna. Habiliteringen har inget uppdrag enligt lag att samverka med förskolorna, men med godkännande från vårdnadshavarna ser respondenterna det värdefullt att det finns en samverkan med förskolan. Respondenterna kan främst få en bild av barnets styrkor, behov och utmaningar på individnivå. För att även få en förståelse för hur barnet fungerar i grupp är det av vikt att en samverkan sker med förskolorna, som har den största kunskapen om barnets styrkor, behov och utmaningar i gruppsammanhang.

> *Den stora utmaningen är faktiskt att vi på habiliteringen inte har som uppdrag att samverka med förskolan egentligen.*

Sägandet visar hur habiliteringens samverkanspraktik formas av uppdragets ramar. Uppdraget är huvudsakligen riktat mot hemmet, det innebär att samverkan med förskolan inte kan inledas utan vårdnadshavarnas godkännande. Detta är ett sägande som uttrycker ett social-politiskt arrangemang. Habiliteringens uppdrag och mandat formar relationerna till förskolan. Samtidigt beskriver respondenterna att samverkan förstås som en central del av arbetet för att kunna skapa en helhetsbild av barnets behov och förutsättningar. Här uppstår en utmaning mellan att hålla sig inom uppdragets ramar och samtidigt samverka för att få en förståelse om barnets situation i olika sammanhang.

7.1.2 Diskurser kring synen på samverkan

Trots begränsningar i uppdraget uttrycker respondenterna en positiv syn på samverkan. Samverkan kännetecknas av goda relationer och det finns förtroende för förskolans profession och kunskap om barnet. Habiliteringen ser sin egen kunskap som en del av ett större sammanhang, där alla professioners erfarenheter och kompetenser är lika betydelsefulla.

> *...att man gör någonting tillsammans, för att det är tillsammans når vi framåt. Ensam är ganska svårt att nå någonstans.*

Synen på samverkan kan förstås som ett kulturellt-diskursivt arrangemang, där samverkan framställs som både nödvändigt och gynnsamt. Språket bidrar till att forma en gemensam förståelse av vad samverkan innebär. Samtidigt förhandlas roller och ansvar, vilket speglar det social-politiska arrangemanget. Respondenterna betonar vikten av ett gemensamt ansvar och att allas kompetenser kring barnet är betydelsefulla. Respondenterna anser att kunskap är något som delas mellan professionerna och att ingen enskild profession kan ha en helhetssyn av barnets behov, en helhetssyn kan endast uppnås genom samverkan.

7.1.3 Diskurser kring begrepp och språkbruk

Respondenterna lyfter fram att deras språkbruk skiljer sig från förskolans språkbruk och att detta kan skapa skillnader i tolkningar mellan professionerna. Habiliteringen tillhör en annan organisation än förskolan och tillhör hälsa och sjukvården, som vilar på beteendevetenskapliga teorier. Inom habiliteringen utgår de från att individen har svårigheter som behöver kompenseras och utvecklas, till skillnad från förskolan som utgår från att barnet har svårigheter i relation till den miljö och det sammanhang barnet befinner sig i. Begrepp som används inom habiliteringen är träna, öva, övningar, färdigheter, strategier, förstärkning och de pratar om barnet som patient. Respondenterna är samtidigt medvetna om att detta språkbruk kan skapa hinder i samverkan med förskolan. Därför brukar de anpassa sitt språk för att det ska vara mer begripligt och mer anpassat efter förskolans sätt att tala om barns behov och svårigheter. Alla respondenter inom habiliteringen i studien har en bakgrund som förskollärare, vilket innebär att de har en god förståelse för förskolans uppdrag och kan anpassa sitt språk därefter.

> *Vi har andra termer som inte förskolan har.*
>
> *...nu är jag förskollärare i botten, det är ganska bra att ha den bakgrunden.*

Här synliggörs det kulturellt-diskursiva arrangemanget genom skillnader i språkbruk mellan habiliteringen och förskolan. Samtidigt menar respondenterna inom habiliteringen att deras bakgrund som förskollärare underlättar för dem att kunna anpassa språket, vilket kan främja samverkan och minska avståndet mellan praktikerna. Habiliteringens språkbruk utgår från beteendevetenskapliga teorier där fokus ligger på barnets individuella svårigheter och barnets behov av träning, övning, färdigheter och att barnet benämns som patient. Detta kulturellt-diskursiva arrangemang skiljer sig från förskolans relationella språk, där barnet förstås i förhållande till miljön och det sammanhang barnet befinner sig i.

7.2 Habiliteringens samverkanspraktik-fysiska dimensionen

I den fysiska dimensionen synliggörs hur tid, resurser och organisatoriska strukturer påverkar specialpedagogers göranden i samverkanspraktiken. Här framträder de materiellt-ekonomiska arrangemanget som villkor för hur, var och i vilken omfattning samverkan kan ske.

7.2.1 Tid och resurser

Även om respondenterna ser positivt på samverkan och uttrycker att de vill komma ut mer till förskolorna och samverka på plats, så finns det en utmaning med tidsbrist och begränsande resurser som ofta hindrar dessa besök. På habiliteringar i mindre kommuner arbetar endast en specialpedagog och det leder till att de inte hinner med att samverka med alla förskolor. På

habiliteringen i de större kommunerna arbetar fler specialpedagoger men de täcker stora områden. Detta gör att de måste välja ut vilka förskolor de ska samverka med. De respondenter som har arbetat länge på habiliteringen märker en stor skillnad på resurser från när de började arbeta på habiliteringen till nu, förr hade de mer tid att besöka förskolorna. När habiliteringen väl kan komma på besök hos förskolan ska då förskolan få tid. Ofta upplever respondenterna att det är svårt för pedagogerna att komma ifrån barngrupp för att kunna få tid att samverka. Respondenterna nämner att det hade underlättat om de hade ett nätverk med specialpedagoger ute på förskolorna att kunna samverka med och att de specialpedagogerna i sin tur handleder pedagogerna på förskolorna.

> *...jag har ju kanske 370 patienter under mig, så jag ringer ju inte alla förskolor.*
>
> *...jag var ju ute jättemycket på förskolor förr än vad jag kan idag, det handlar om tid...*
>
> *Det är ganska många också förskolor, framförallt friskolor, har inte en kopplad specialpedagog till sig...*

Här framträder det materiellt-ekonomiska arrangemanget som ett centralt villkor, som begränsar görandet. När personalstyrkan minskar och barnantalet ökar försämras möjligheten till samverkan. Sägandet visar att det största hindret för samverkan med förskolorna är enligt respondenterna tidsbrist. De beskriver en hög arbetsbelastning med flera patienter per specialpedagog, vilket leder till att de inte alltid hinner att samverka i den utsträckning de vill. Respondenterna beskriver att de tidigare hade fler specialpedagoger, vilket gav större möjlighet att genomföra verksamhetsbesök i förskolorna. Dagens resurser kräver att de prioriterar vilka förskolor de ska besöka. Sägandet visar också att brist på specialpedagoger i förskolan, framförallt inom den privata sektorn, gör att habiliteringen ibland kan sakna en samverkan med förskolans specialpedagoger, som i sin tur ska kunna handleda pedagogerna i förskolan.

7.2.2 IBT

Ett träningsprogram som kräver större samverkan med och för förskolorna enligt habiliteringen är IBT. IBT har en tydlig och strukturerad plan där barnet ska träna minst 25 timmar och för att nå dessa mål krävas hjälp från både hemmet och förskolan. I de lägen där förskolan inte kan delta i utbildningen och i träningstimmarna inom IBT behöver träningstimmarna minskas för barnet, då det blir svårt för vårdnadshavarna att få till så många träningstimmar hemma. När förskolorna har tid och resurser till att delta ser respondenterna att det ger mycket till barnets utveckling.

> *...om förskolorna är med så kan det pågå längre och den blir ju mycket mer, bättre resultat.*
>
> *...önskat att förskolan hade haft resurser och förutsättningar att vara med mer.*

IBT-insatsens krav på 25 timmars träning i veckan synliggör ett materiellt-ekonomiskt arrangemang som påverkar vad pedagoger och vårdnadshavare faktiskt kan göra. Samtidigt utgör rektorns beslut inom ramen för kommunens riktlinjer, om hur och på vilket sätt förskolan ska delta eller inte delta ett social-politiskt arrangemang som reglerar roller och ansvar. Detta leder i sin tur till ett materiellt-ekonomiskt arrangemang där tid och möjligheter till möten möjliggörs eller begränsas beroende på de tillgängliga resurserna.

7.2.3 Top-down, bottom-up

Hur verksamheten på habiliteringen organiseras och struktureras bestäms både på organisationsnivå och på en politisk nivå. De beslut som bestäms inom dessa nivåer påverkar hur resurser fördelas och vilka förutsättningar som finns till samverkan för specialpedagogerna inom habiliteringen. Utifrån de ekonomiska förutsättningar som finns i dagsläget behöver habiliteringen välja vilka barn som är i störst behov av att en samverkan sker. En respondent berättar att hen har fått direktiv uppifrån att de inte ska vara så mycket ute på förskolorna, detta för att spara tid och för att hen täcker ett stort område. Om respondenterna själva fått bestämma hade de samverkat ute på förskolorna i större utsträckning än vad de har möjlighet till idag. De anser ändå att det är förskolan som har den största utmaningen till att kunna samverka med habiliteringen. Respondenterna upplever resursbrister ute på förskolorna, vissa kommuner säger helt nej till att en samverkan sker med habiliteringen. Deras erfarenhet är också att när de tar kontakt med rektorer på förskolor så blir det ibland ett direkt nej till en samverkan, även innan pedagogerna på förskolorna har fått information om en insats för barnet. Anledningen som ofta anges är brist på tid och resurser, vilket gör att en samverkan inte prioriteras trots att viljan till en samverkan finns.

> *...men så fick vi ju liksom direktiv då att vi inte skulle vara så mycket ute i förskolan, utan det handlar väl också tänka om att det skulle spara tid.*
>
> *...vissa kommuner säger nej, att det är inte deras uppdrag att göra den här typen av behandling.*
>
> *...men jag tycker ju ändå att det var en viss vinst med att jag hade varit i förskolan och hade träffat barnet där...*

Här synliggörs hur brist på tid och resurser kan förstås som ett materiellt-ekonomiskt arrangemang som hindrar och begränsar möjligheterna till samverkan. Samtidigt kan det ses som ett social-politiskt arrangemang, där roller och ansvar styr vad som är möjligt att göra inom de resurser som finns. Det visar hur top-down styrning skapar organisatoriska ramar där praktiken blir mer styrd av resurs och tidsbesparing än av ambitioner för samverkan. Samtidigt finns det ett bottom-up perspektiv inom habiliteringen, respondenterna utrycker en stark vilja att öka samverkan med förskolorna. De uttrycker att pedagoger i förskolan ofta vill samverka, men att förskolans egen organisation eller beslut av rektorn ibland hindrar dem från att delta. För att samverkan ska kunna utvecklas så behöver det ske på organisationsnivå och att de olika myndigheterna möts och samarbetar kring samverkan.

7.2.4 Möjligheter till samverkan

För att underlätta för förskolan att kunna samverka erbjuder habiliteringen olika digitala lösningar. De erbjuder bland annat digitala möten och digitala utbildningar. De skickar även bildstöd till förskolan som barnet använder under sitt habiliteringsbesök. SIP möten används som ett forum för samverkan och respondenterna berättar att de ofta låter förskolan själva kalla till mötet för att förskolan ska få äga frågan. Respondenterna berättar att pedagogerna kan få erbjudandet att delta digitalt under barnets och vårdnadshavarnas habiliteringsbesök. På så sätt möjliggörs samverkan utan att det krävs resor fram och tillbaka till habiliteringen.

I förskolan kan det vara många gånger tajt att få till det resursmässigt och då är det ju bättre att man har kan ha med de digitalt än inte alls, så det öppnar möjligheter...

...det här digitala samverkan är en vinst faktiskt.

Här synliggörs att det materiellt-ekonomiska arrangemanget begränsar den fysiska närvaron, men att habiliteringen samtidigt skapar möjligheter genom att använda digitala lösningar för samverkan. Samverkan formas också av det social-politiska arrangemanget, eftersom habiliteringen tar ansvar för att samverkan med pedagogerna i förskolan ska kunna genomföras. Digitalisering framstår som en viktig del i arbetet för att samverkan ska bli mer tillgänglig. Digitala lösningar för att underlätta samverkan upplevs som positivt från habiliteringens sida men kan samtidigt förstås som ett sätt att motverka resursbrist och tidsbrist. Digitaliseringen bidrar inte bara till att underlätta en samverkan utan bidrar även till en ökad delaktighet för förskolan i arbetet kring barnets behov.

7.2.5 Platsen för samverkan

Specialpedagogerna har olika uppfattningar om var samverkan bäst bör ske, men flera betonar vikten av att vara i förskolans miljö.

...det hade varit på förskolan, för det är det som är barnets vardag.

...alltså i min roll som jobbar mot hemmet, så är det ju där man måste, måste ju ta avstampet i hemmet.

Det materiella-ekonomiska arrangemanget synliggörs i hur resurser och praktiska möjligheter påverkar platsen för samverkan. Att samverkan sker på förskolan upplevs som betydelsefullt, eftersom habiliteringen då får möjlighet att se barnet i sin vardagliga miljö och i samspel med andra. Sägandet synliggör att det finns olika perspektiv kring var samverkan bör ske. De flesta respondenter anser att samverkan bör ske i förskolan, medan en av dem menar att hemmet är den mest lämpliga platsen eftersom habiliteringens uppdrag är att arbeta mot hemmet och familjen.

7.3 Habiliteringens samverkanspraktik-sociala dimensionen

I den sociala dimensionen synliggörs hur habiliteringens samverkanspraktik formas genom relationer, roller, ansvar och maktförhållanden. Här framträder de socialt-politiska arrangemangen som villkor för hur specialpedagogerna relaterar till förskolan och vårdnadshavarna och hur samverkan kan ta form i mötet mellan professionerna.

7.3.1 Roller och ansvar

Respondenterna beskriver att deras roll är tydligt beskriven, habiliteringen arbetar mot hemmet och barnet, medan förskolan ansvarar för den pedagogiska verksamheten. Flera respondenter menar att habiliteringen inte stöttar förskolan i det dagliga arbetet utan det är försko-

lans specialpedagog som har det uppdraget. Samverksmötena på habiliteringen ägs av vårdnadshavarna. Huvuduppdraget är mot vårdnadshavarna, men eftersom förskolan är den plats där barnet spenderar mest tid har den en central och viktig roll i barnets utveckling.

En respondent nämner att rollerna i sig är tydliga men att förväntningarna på varandra inte alltid är det. Rollerna och förväntningarna blir mer otydliga när förskolor inte har en egen specialpedagog som kan handleda förskolans pedagoger i arbetet med barnet. Förskolorna kan då förvänta sig mer stöttning i det pedagogiska arbetet från habiliteringen. Rollerna och ansvaret kan i dessa fall bli mer otydliga. Respondenterna förstår betydelsen av en samverkan för att få en helhetsbild av barnet och ger även råd och stöd hur förskolan kan arbeta med barnet och dess styrkor och svårigheter. De skulle däremot aldrig gå in i verksamheten och kräva att pedagogerna arbetar på ett visst sätt, utan habiliteringen arbetar utifrån rekommendationer. De delar gärna med sig av sin expertiskunskap om barnets funktionsnedsättning och erbjuder ett annat perspektiv på hur man kan arbeta med barnet. Samtidigt är de också intresserade av att få information av pedagogerna, deras syn och erfarenheter om hur barnet fungerar i grupp och i sociala sammanhang. De ser det som värdefullt att en samverkan sker med förskolan. Respondenterna upplever att pedagogerna på förskolorna är positiva till att ta emot råd om hur de kan stödja barnet i den pedagogiska verksamheten.

> *Jag tror habiliteringen är ganska säker på sin roll.*
>
> *...det handlar om barnet, om att stödja barnet och föräldrarna...*
>
> *...det är föräldrarna som äger sina möten brukar vi säga här hos oss.*

Här framkommer det sociala-politiska arrangemanget genom hur roller och ansvar är fördelade mellan habiliteringen och förskolan. Habiliteringen arbetar mot hemmet medan förskolan ansvarar för den pedagogiska verksamheten. Denna fördelning påverkar vilka förväntningar som finns och hur samverkan fungerar. Respondenterna anser att deras roll i förskolan är en rådgivande roll utifrån sina expertiskunskaper om olika funktionsnedsättningar och utifrån individperspektiv. Även om deras roll och uppdrag är att arbeta mot hemmet så ser de att en samverkan med förskolan är viktig för att få en helhetsbild av barnets behov. Detta kan tolkas som att det bygger på gemensamma värderingar om att barnets bästa ska stå i centrum.

7.3.2 Makt

Respondenterna beskriver att det kan uppfattas som att de har makt vid samverkan eftersom den mesta av samverkan sker på habiliteringen och i deras lokaler. Det är deras rutiner som gäller och när samverkar sker på habiliteringen är det oftast de som leder mötet. Även språket tas upp som en form av makt. De ord som används formar synen på uppdraget och kan påverka samverkan mellan yrkesgrupperna. Eftersom habiliteringen och förskolan har olika uppdrag och olika språkbruk försöker respondenterna anpassa sitt språkbruk för att skapa en mer balanserad relation.

De lyfter också vikten av att vara tydliga med roller och ansvar mellan habiliteringen och förskolan för att skapa en bättre maktbalans mellan verksamheterna. En tydlighet kring roller och uppdrag kan bidra till att minska upplevelsen av hierarkier och skapa en mer jämlik samverkan. En av respondenterna lyfter dessutom att om det är för många professioner med vid ett

möte så kan det skapa en obalans, där vårdnadshavare kan känna sig underlägsna, vilket kan påverka relationerna negativt.

> *Indirekt så får vi ju mer kanske makt eller maktförhållande så för att det är våra lokaler.*
>
> *...handlar ju också om hur vi benämner saker...*
>
> *Min upplevelse är ibland att skolan samlar väldigt många professioner på möten med föräldrar och habiliteringen och det skickar en ganska stark signal om maktpositionering.*

Här synliggörs det socialt-politiska arrangemanget, makt kan uppstå genom plats och språk, men kan också balanseras genom medvetna handlingar som skapar trygga relationer. Eftersom de flesta möten sker i habiliteringens lokaler och leds av respondenterna uppstår en maktposition, som även förstärks av språkbruk. Respondenterna försöker balansera dessa maktförhållanden genom tydliga roller, anpassat språk och en medvetenhet av hur många professioner som deltar vid möten. Det handlar inte om att de vill ha makt, utan situationen i sig skapar en maktposition. Respondenterna visar en medvetenhet om begreppet makt och en medvetenhet om att samverkan skapas genom relationer, respekt, maktbalans och ett gemensamt ansvar för barnets bästa.

7.4 Förskolans samverkanspraktik-Semantiska dimensionen

I den semantiska dimensionen synliggörs hur förskollärarna och rektorn samtalar om samverkan, vilket språk och begrepp de använder och vilka värden de kopplar till samverkan. Det kulturellt-diskursiva arrangemanget synliggör möjligheter och begränsningar i deras sägande kring samverkan.

7.4.1 Diskurser kring synen på samverkan

I materialet framträder en stark diskurs där synen på samverkan är genomgående positiv och beskrivs som viktig, nödvändig och en självklar del av förskolans vardag. Respondenterna uttrycker att samverkan är integrerad i det dagliga arbetet hela tiden. I materialet använder Respondenterna begreppet samarbeta oftare än samverkan, men ger uttryck för att båda begreppen handlar om att skapa ömsesidig förståelse och ta vara på varandras kompetenser för att skapa sig en helhetsbild av barnets behov.

> *Det betyder ju enormt mycket. Jag hade ju inte kunnat utföra mitt yrke om inte det hade funnits en samverkan runt omkring…*

Samverkan uttrycks som en förutsättning och som avgörande för att kunna utföra uppdraget som förskollärare eller rektor. Respondenterna beskriver att olika professioner behöver ”gå in i varandras världar” och ”ta vara på varandras kunskaper” för att undvika en ensidig bild av barnets behov och för att möjliggöra gemensamma insatser. De ger uttryck för en ömsesidighet, där språket betonar att alla professioner behöver ta stöd av varandras kompetenser. En respondent uttrycker att det ”ska vara ett krav att förskolan ska vara med i samverkan och inte

en önskan," vilket visar att respondenterna ser värdet av att samverka och ser samverkan som en rättighet alla barn har.

Genom dessa sägande framträder ett kulturellt-diskursivt arrangemang genom att samverkan är något respondenterna värderar högt och förstås som något självklart och avgörande. Samverkanpraktiken möjliggörs av en diskurs där det blir betydelsefullt för barnet att flera aktörer delar kunskap med varandra för att skapa en helhetsbild av barnets behov. Samverkan framställs som något nödvändig och avgörande för att respondenterna ska kunna utföra sitt uppdrag.

7.4.2 Diskurser kring att dela kunskap med varandra

Respondenterna betonar att samarbetet med habiliteringen blir särskilt betydelsefull i kommunikationen med barnets vårdnadshavare. Förskolan kan ibland "gå runt" det som är svårt att tala om när det handlar om barns utmaningar. Respondenterna upplever att habiliteringen har en tydlig och mer direkt samtalsteknik kring barns svårigheter, vilket förskolan kan ta stöd i vid kommunikationen med hemmet.

> *Det var ju mycket bättre att få följa med och se hur de jobbar med barnet och hur de pratar med föräldrarna och barnen så att jag kunde fiska upp deras också, teknik hur de pratar hur pass ärliga är de med föräldrarna kring barnens svårigheter.*

Genom att respondenterna har deltagit och observerat habiliteringens samtal med vårdnadshavare beskriver de hur väderfullt det varit. På så sätt har de kunnat ta efter ett liknande transparent språkbruk, vilket har underlättat kommunikationen mellan förskola och vårdnadshavarna. Samtidigt har detta bidragit till att vårdnadshavaren fått en större förståelse av deras barns behov. Här framträder ett kulturellt- diskursivt arrangemang där habiliteringens specialistkunskap och samtalsteknik fungerar som en resurs för förskolans sätt att tala om barns svårigheter.

Intervjuerna indikerar på att det är habiliteringen som besitter specialistkompetensen kring barn med funktionsnedsättningar. I förskolan finns det en pedagogisk kompetens, men förskolepersonalen saknar den specialistkunskap som habiliteringen besitter. Respondenterna framför att habiliteringens råd och stöd kring strategier och verktyg kompletterar pedagogernas arbete i form av "tillägg", särskilt om det finns hög medvetenhet och kvalitet i arbetslaget.

> *Jag kan uppleva så här att det vi får till oss från habiliteringen för förskolans skull är bra tillägg till det som vi redan gör om det är en medvetenhet förstås hos pedagogerna…*
>
> *Det kommer ju mycket mycket gratis i förskolan.*

Respondenterna beskriver vidare om att mycket kommer gratis i förskolan genom arbetet med tecken som stöd, bildstöd och olika former av anpassningar. Detta synliggör en diskurs där förskolans kompetenser lyfts fram. Samtidigt synliggörs begränsningar då detta arbetssätt förutsätter en förskola av hög kvalité och kompetent personal. När dessa förutsättningar saknas finns en tendens att det som kommer gratis uteblir.

Sammanfattningsvis visar dessa sägande ett kulturellt-diskursivt arrangemang där delad kunskap främjar samverkan mellan förskola och habilitering. Den specialistkunskapen habiliteringen har tillsammans med förskolans pedagogiska kunskaper bidrar till att skapa en helhetssyn av barnets behov. Villkoren för att ta emot, förstå och ta till sig habiliteringens kunskap avgörs i hög grad av förskolans kompetensnivå och medvetenhet.

7.4.3 Diskurser kring habiliteringens uppdrag

Respondenterna beskriver att de finns skillnader mellan habiliteringens uppdrag och förskolans uppdrag. Förskolan arbetar relationellt och på gruppnivå, medan habiliteringen utgår från ett beteendevetenskapligt individperspektiv och arbetar ofta en- till en med barnet. Dessa skillnader innebär att förskolan och habiliteringen inte alltid möts i kommunikationen, vilket i sin tur ställer krav på förskolan att anpassa de övningar och insatser de får från habiliteringen.

> *Som sagt, nu återkommer jag till det här med habiliteringen är ju mera, ser individen och det enskilda behovet och det kanske inte alltid går att översätta det till förskolan.*
>
> *Vi får översätta det till gruppnivån och tänka ett steg till…*
>
> *Så kan ju vi självklart försöka skapa lite andra aktiviteter som kanske ändå kan påminna om det, men ändå bjuda in andra barn.*

Respondenterna beskriver att de ofta behöver ”översätta” de övningar de får från habiliteringen för att dessa ska fungera i det dagliga arbetet på förskolan. Övningar är ofta utformade för att genomföras på individnivå, vilket respondenterna upplever är svårt att få till. Genom att översätta övningarna kan de individinriktade insatserna anpassas så att ett eller två barn kan inkluderas. Detta är något som kräver tid och arbete för pedagogerna, men det synliggör den kompetensen som pedagogerna i förskolan besitter. Respondenterna uttrycker en känsla av att habiliteringen ibland har förväntningar på att förskolan ska hinna med mer än vad som är görbart i förskolans vardag.

Vidare beskriver Respondenterna att det skiljer sig mellan kommunala och privata förskolor. Privata förskolor har inte samma tillgång till en specialpedagogisk kompetens som kommunala förskolor och de upplever även att det skiljer sig kring arbetssätt mellan olika habiliteringar. De uttrycker en stark värdering av att ”barn ska ha samma förutsättningar” oavsett huvudman eller var i Sverige barnet bor och efterfrågar en större likvärdighet i hur habiliteringen arbetar. Vidare beskriver respondenterna att habiliteringen inte alltid har en inblick i förskolans vardag, samtidigt som förskolan inte alltid har en tydlig bild av habiliteringens arbete.

> *Så att de har väl inte så stor inblick egentligen i vårat arbete och egentligen åt andra hållet också har vi väl inte jätte insyn i vad de arbetar med, liksom så att det kan väl kanske vara en utmaning.*
>
> *Men jag blir lite chockad att de var så hårdhänta.*

Respondenterna beskriver att det upplevs som en utmaning när varken habiliteringen eller förskolan har en god inblick i varandras uppdrag. Förskolan uppger att de i vissa fall kan ha föreställningar om hur arbetet ska genomföras, vilket kan leda till att man inväntar insatser som aldrig genomförs. Förskolan utrycker även att det inte alltid har erfarenhet eller kunskaper om

behandlingar som habiliteringen erbjuder, såsom IBT. Utan förkunskap kan denna behandling upplevas som hårdhänt, men genom att habiliteringen delar information och teori kring behandlingen skapas en förståelse.

Säganden visar att det kulturellt-diskursiva arrangemanget präglas av olika teoribildningar där förskolan utgår från ett relationellt perspektiv och arbetar på gruppnivå, medan habiliteringen vilar på beteendevetenskapliga teorier med ett mer individinriktat perspektiv. Bristande inblick i varandras uppdrag och arbetssätt skapar föreställningar och förväntningar som kan krocka, vilket begränsar samverkanspraktiken. Respondenterna uttrycker samtidigt en vilja att mötas. Genom att använda sin kompetens kan förskolan anpassa övningar så att både förskola och habilitering kan arbeta mot likvärdiga mål, vilket i sin tur kan möjliggöra för ett kulturellt-diskursivt arrangemang.

7.5 Förskolans samverkanspraktik-Fysiska dimensionen

I den fysiska dimensionen synliggörs hur tid och resurser och organisering påverka samverkans praktikens göranden. Här framträder det materiellt-ekonomiska arrangemanget som villkor för vad som faktiskt blir möjligt att göra i samverkan med habiliteringen.

7.5.1 Tid och resurser

Samtliga respondenter beskriver tid- och resursbrist som det största hindret för samverkan. När ett barn kopplas till habiliteringen finns det en ömsesidig vilja till att samverka. De stora barngrupperna samt personalbrist gör dock att pedagogerna har begränsade möjligheter att lämna barngrupperna eller arbeta enskilt med barnet, på det sätt som habiliteringen ibland rekommenderar. Respondenterna uttrycker även att samverkan med habiliteringen varierar beroende på barnets behov. Oftast sker samverkan mest genom olika former av möten.

Respondenterna från de privata förskolorna berättar om IBT-behandlingar där samverkan prioriterats högt. På en förskola var det rektorn som varannan vecka följde med barnet och vårdnadshavarna till habiliteringen, på en annan var det förskolläraren. Detta är en behandling som är både tid- och resurskrävande.

> *Vi prioriterar ju ändå att hänga med och därför så blev det ofta att jag hängde med. Men om en pedagog ska följa med på de här habiliteringsmötena så måste man ju ha in en ersättare under den tiden, och det kan man inte alltid tillgodose.*

På dessa förskolor har rektorerna valt att omfördela resurser för att möjliggöra samverkan. På den ena förskolan valde rektorn själv att delta vid besöken för att sedan dela kunskaperna med sin personal. På den andra förskolan fick rektorn resurspengar för att ersätta förskolläraren som deltog på habiliteringen. Respondenterna betonar att detta inte är självklart på alla förskolor i kommunerna, många chefer menar att det ”inte går” att åka iväg eftersom de inte har resurser till att ersätta personal. Detta kan ses ur ett materiellt- ekonomiskt arrangemang där resurser behöver finnas för att möjliggöra denna form av samverkan.

Respondenterna från de kommunala förskolorna beskriver att tidigare har de både besökt habiliteringen och tagit emot besök på förskolorna. De har även erbjudits att delta på olika utbildningar genom föreläsningar tillsammans med andra förskolor. I dag upplevs möjligheter till detta som mindre vanligt, vilket kopplas till en förändring i ökad tid- och resursbrist både i förskolan och inom habiliteringen.

Men då tänkte jag lite på vilket år det kan ha varit, men någon gång efter 2015 så i alla fall ungefär tio år sedan. Då åkte vi till habiliteringen… och då kom också habiliteringen till oss på förskolan.

Men innan det så fick, erbjöds vi upplevde jag i alla fall mer föreläsningar.

Här synliggörs en förändring över tid där möjligheter till besök och föreläsningar tidigare var genomförbara men idag påverkas i större utsträckning av tid- och resursbrist. När förskolan får övningar som ska genomföras behöver rektorn ibland välja ett fokusområde i taget för att det ska vara hanterbart för förskolan att arbeta med. Rektorn beskriver vidare att hen ofta behöver göra avvägningar beroende på vilka behov barnen har i grupperna. I en del fall prioriteras insatser för vissa barn framför andra.

Därför så var det bättre att ta en sak i taget så att alla kände att man gjorde någonting och att det blev någonting. Jag tror ändå så här att jag nästan hade bränt ut dem annars.

Det materiellt- ekonomiska arrangemanget framträder här som avgörande för samverkanspraktiken. När resurser kan omfördelas skapas möjligheter till att delta i både behandlingar och möten. Å andra sidan, när resurser är otillräckliga, leder det till att rektorerna behöver prioritera vilka insatser som är möjliga, vilket innebär att inte alla barn i behov av särskilt stöd får likvärdiga insatser. Resursbristen medför också att rektorer ibland behöver se över hur pedagogerna kan arbeta med habiliteringens rekommendationer. För att undvika att personalen riskerar att bränna ut sig behöver arbetet delas upp i olika steg för att det ska bli görbart i förskolans verksamhet. Respondenterna betonar även en förändring över tid som blivit påverkad av tid- och resursbrist.

7.5.2 Möjligheter och hinder till samverkan

Resultatet visar att samverkan mestadels sker genom möten, oftast digitala. Dessa digitala möten beskrivs som en möjlighet till att samla flera parter utan att de behöver lämna sina verksamheter under en längre tid. Mötena benämns olika, såsom samverkansmöten, nätverksmöten eller SIP-möten och under dessa möten deltar rektor, förskollärare, vårdnadshavare, habilitering och, i kommunala förskolor, specialpedagog. På de privata förskolorna har personalen även deltagit i IBT-behandlingar på habiliteringen, där de närvarade varannan vecka.

Nu gick ju vi IBT hette ju det jag gjort med habiliteringen och där fick ju vi också lära oss mycket. Hur vi ska handskas med barnet i vardagen.

Genom möjligheteten att delta på habiliteringen upplevde respondenterna att de fick konkreta verktyg och strategier som de kunde ta med tillbaka till förskolan och arbeta med i vardagen. De fick även ta del av den specialistkunskap som habiliteringen besitter. På så sätt blir samverkan här ett görande där förskolan och habiliteringen kan ha liknande förhållningsätt som främjar barnets utveckling och lärande. Detta möjliggör ett materiellt-diskursivt arrangemang.

De kommunala förskolorna i materialet har inte arbetat med IBT-behandlingar, utan har istället haft samverkan genom digitala, större möten som sker enstaka gånger. Mellan dessa möten upplever respondenterna att de stöter på nya utmaningar i vardagen som de skulle vilja ”bolla” med habiliteringen. De uttrycker därför en önskan om fler korta, regelbundna möten

mellan de större för att få mer stöd i det dagliga arbetet. Respondenterna framhåller även en stark vilja om att habiliteringen ska göra verksamhetsbesök för att se hur barnet fungerar i förskolans miljö. Vidare önskas att habiliteringen ska ha mer samarbete med förskolornas specialpedagog, som kan vara en brygga mellan habilitering och förskola. Däremot har inte de privata förskolorna tillgång till specialpedagog på samma sätt och kan där med inte få samma stöttning.

> *Jag tror att det hade gynnat i det långa loppet att vara lite mer på förskolan.*
>
> *Att de kanske har mer samarbete med våra specialpedagoger och att de då får ta över habiliterings ansvaret eller vad man ska kalla det. Så att man kan få mer stöttning och vägledning, liksom i praktiken.*

Respondenterna ser potential i att habiliteringen har ett mer nära samarbete med förskolans specialpedagoger, eftersom de kan fungera som en länk mellan habilitering och förskola. Specialpedagogerna kan även stötta och handleda arbetslaget, eftersom de arbetar närmare förskolan än habiliteringen och bidra till en mer praktiknära stöttning och handledning som habiliteringen inte har möjlighet till. Respondenterna uttrycker vidare att verksamhetsbesök av habiliteringen skulle ”gynna i det långa loppet.” Respondenten på den privata förskolan beskriver att habiliteringen planerade för verksamhetsbesök, men att dessa aldrig kunde genomföras på grund av personalbrist.

Det materiellt-ekonomiska arrangemanget framträder här både som en möjlighet och begränsning. De digitala möten skapar förutsättningar för en samverkan, medan bristen på tid för tätare avstämningar och verksamhetsbesök begränsar den praktiknära samverkan som samtliga respondenter efterfrågar. Det är tydligt att det råder tid- och resursbrist både i förskolan och inom habiliteringen.

7.5.3Plats för samverkan

Respondenterna beskriver att samverkan bör ske på en lugn och trygg plats, som upplevs trygg för både barnet och vårdnadshavare. Trots att samtliga håller med om en lugn och trygg plats så råder de olika uppfattningar om var denna plats bör vara. Flera beskriver att habiliteringen är en plats som är anpassad med en avskalad miljö, medan vissa anser att samverkan bör ske både på habiliteringen och i förskolan.

> *Ja, men framförallt på habiliteringen skulle jag säga för att det är väldigt lugna rum. Det finns inte massa annat som påverkar.*
>
> *Men 50 % också ute i barngruppen för att titta på på allt från vår miljö till att få en inblick i hur utmaningarna ser ut.*
>
> *Men samtidigt så tänker jag att det kan vara ganska skönt ibland att få ha sådana här möten på en plats där man själv känner sig trygg eller liksom där man själv får välja hur man ska sitta eller vart man sitter.*

En respondent menar att hemmet kan vara en trygg och välbekant plats för barnet, samt att hemmet är utgångspunkten för habiliteringens arbete. Kontakten mellan habiliteringen och vårdnadshavare fortsätter ofta när barnet börjar skolan, vilket gör att det blir värdefullt för vårdnadshavarna att habiliteringen är mer kopplat till hemmet. En annan respondent betonar värdet av att det sker både på habiliteringen och i förskolan för att få en helhetsbild av barnets

vardag. Samtliga respondenter betonar samtidigt att habiliteringen bör göra verksamhetsbesök på förskolan. Digitala möten lyfts också fram som en tryggare plats för känsliga samtal, där vårdnadshavare kan välja en plats där de känner sig bekväma.

Respondenterna uttrycker ord som lugna rum, habiliteringen som mer drivande, hemmet och trygg plats. Detta tolkar vi som att det finns en diskurs kring platsen för samverkan. Genom dessa sägande framträder det kulturellt-diskursiva arrangemanget där platsen för samverkan har betydelse för att skapa trygghet och delaktighet. Samtidigt tolkar vi det som att möjligheterna för att mötas på förskolan eller hemmet begränsas av tid och resurser, vilket speglar det materiellt- ekonomiska arrangemanget som avgör var samverkan faktiskt kan äga rum.

7.5.4 Top down, bottom up

I intervjuerna framkommer det att beslut om resurspengar och behandlingsinsatser är något som fattas på kommun och chefsnivå. Respondenterna i de kommunala förskolorna berättar att det beviljas resurspeng för barn med medicinska funktionsnedsättningar, såsom epilepsi eller diabetes. Däremot nekas resurspeng för barn med NPF-eller IF-diagnos, vilket innebär att resurserna måste rymmas inom förskolans budget.

> *Förr så kunde kunde man ansöka om extra resurspengar... Det har ju ändrats. Nu kan väl det beviljas om det handlar om hälsa.*

Respondenterna på de privata förskolorna berättar att de fått resurspengar beviljade för barn med autism och IF. De beskriver denna process som ”en fight utan dess like” där de fick söka flera gånger under tre- fyra år och var tvungna att ta hjälp av en specialpedagog för att formulera ansökan.

I vår tolkning visar dessa berättelser hur beslut tas på top-down nivå och styr budget och resursfördelning på förskolorna. Kriterierna för att beviljas resurspeng påverkas av vad som faktiskt är möjligt att göra i samverkan mellan förskolan och habiliteringen. När resurser saknas får rektorer fördela förskolans budget på bästa sätt. En del väljer att överbemanna för att täcka behovet av resurs, vilket innebär att pengarna inte räcker för att ersätta personal vid sjukdom eller för att frigöra personal för besök utanför förskolan. Detta begränsar möjligheten för att delta i behandlingar eller följa med barnet till habiliteringen.

Detta speglar ett materiellt- ekonomiskt arrangemang där resurser och budget styr vad pedagogerna i förskolan kan göra. Samtidigt flätas detta samman med socialt-politiska villkor, där ansvar och mandat påverkar vilka förutsättningar förskolan har att delta i behandlingarna som habiliteringen erbjuder. Förskolan har begränsade möjligheter att få resurspengar för enskilda barn, vilket i sin tur påverkar relaterandet genom att pedagogerna beskriver känslor av otillräcklighet.

7.6 Förskolans samverkanspraktik-Sociala dimensionen

I den sociala dimensionen synliggörs hur relationer, roller, beslut, ansvar och förväntningar formas i samverkan mellan förskola och habilitering. Här framträder de socialt-politiska arrangemanget som villkor för hur förskolläraren och rektor kan relatera till vårdnadshavare och habilitering och därmed för hur samverkanspraktiken utvecklas.

7.6.1 Samverkans betydelse för relationsbyggande

Respondenterna beskriver att samverkan med habiliteringen ofta stärker relationen mellan förskolan och hemmet. När hemmet har tagit del av habiliteringens information kring de svårigheterna som förskolan har uppmärksammat upplever pedagogerna att vårdnadshavarna får en ökad förståelse av barnets behov. Detta resulterar ofta i en större tillit och respekt till förskolans arbete och kunskap om barns utveckling.

> *Det blir en en helhet kan jag tycka med förskola, föräldrar och habilitering.*
>
> *Men när föräldrarna då möter någon annan utanför förskolan som kanske säger lite samma saker och ger verktyg. Att föräldrarna då inser eller landa.*

Samtidigt beskriver en del respondenter att när förskolan inte har möjlighet att delta vid besöken på habiliteringen kan relationen istället riskeras att påverkas negativt. De menar att vårdnadshavarna blir de som sitter på informationen och får agera ”spindeln i nätet” mellan verksamheterna. De behöver då överföra informationen mellan habilitering och förskola. Detta kan i vissa fall skapa missförstånd eftersom vårdnadshavarnas tolkning och egna kunskaper kan påverka vilken information som tas med från habilitering till förskola. Vidare beskriver de att detta även påverkas av var vårdnadshavarna befinner sig i processen att acceptera barnets svårigheter.

> *Då tror jag ibland att vi hade vunnit mer på att kontakta habiliteringen i fråga än att få det återberättat från vårdnadshavarna.*

Här synliggörs hur det socialt- politiska arrangemanget, där frågan om vem som är bärare av informationen eller vem som ges tillgång till vilka möten, formar relaterandet mellan parterna. För att säkerställa att förskolan får samma information som vårdnadshavarna är det gynnsamt att pedagogerna själva kontaktar habiliteringen efter ett besök. Informationsdelning leder till respekt och tillit mellan alla parter. När all information däremot inte når förskolan finns det risk för osäkerhet och missförstånd, vilket i sin tur begränsar samverkan.

7.6.2 Roller och ansvar

Rollerna och ansvaret mellan förskolan och habiliteringen upplevs olika av respondenterna. Roller och ansvar beskrivs som mest tydliga i strukturerade insatser, såsom IBT- behandlingar, där det är tydligt att habiliteringen ansvarar för processen och förskolans roll är att genomföra de delar av träningen som ska ske i vardagen. Samtidigt betonar respondenterna att roller och ansvar alltid kan förtydligas ytterligare.

> *Men jag tycker nog ändå att det var ganska tydligt. Jag tycker nog att det kan vara ännu tydligare.*
>
> *Kan alltid bli bättre. Jag hade nog jättegärna sett att man hade fått typ ett dokument där det stod att det här är förskolans uppdrag. Det här är vårt uppdrag.*

För att roller och ansvar ska bli ännu tydligare föreslår respondenterna att ett dokument upprättas som tydligt beskriver hur roller och ansvar fördelades mellan verksamheterna. Vid andra former av samverkan upplevs rollerna och ansvar i vissa fall som tydliga, medan i andra fall mindre tydliga. Likt IBT upplevs även SIP-möten som tydliga och strukturerade, där det

finns en tydlig gång i hur SIP-möten genomförs. Här är det rektorn som ”drar i det hela” och är den som initierar dessa möten och därmed äger frågan. Vid den samverkan som sker genom enstaka möten upplevs roller och ansvar någorlunda tydliga men ibland mindre klara. En respondent beskriver att när samverkan sker mer sporadiskt upplevs det främst som att habiliteringen ”rapporterar” information till förskolan. På denna fråga tvekade några av respondenter på sitt svar, vilket kan tolkas som att förväntningar inte alltid är tydligt uttalade vid samverkan.

Respondenternas berättelser synliggör hur socialt- politiskt arrangemang formar upplevelsen av roller och ansvar. Vi tolkar ett mönster av att roller och ansvar påverkas av tydligheten i mötesstrukturerna. Tydlighet kring roller och ansvar, tillsammans med strukturerade möten såsom IBT och SIP, möjliggör samverkan, medan mindre strukturerade möten riskerar att skapa osäkerhet och otydlighet.

7.6.3 Förväntningar

När samverkan påbörjas mellan habiliteringen och förskolan skapas det förväntningar kring hur samarbetet ska se ut. Respondenterna från de privata förskolorna beskriver sin samverkan i IBT-behandling med habiliteringen som tydlig, regelbunden och målstyrd, vilket överensstämde med deras förväntningar på samarbetet. Respondenterna på de kommunala förskolorna framhäver däremot att deras förväntningar på samverkan kan krocka med habiliteringens uppdrag. Dessa förskolor har ibland förväntningar på mer stöttning än vad habiliteringen erbjuder. Att de privata förskolorna upplevt att deras förväntningar överensstämt med habiliteringens insatser kan förklaras med att IBT är en tydlig och strukturerad insatts.

> *För att det är väl oftast det kanske som kan krocka ibland att jag förväntar mig att de kanske arbetar på ett sätt som egentligen inte är deras sätt att arbeta på.*

Respondenterna beskriver att det skapas förväntningar på insatser och stöd när ett barn kopplas till habiliteringen. Vilken behandling och vilka stödinsatser som habiliteringen beslutar att sätta in baseras på barnets behov. Samtidigt är det kommunen och rektorn som avgör om denna behandling eller insats sätts in i förskolan. Det uppstår ofta känslor av frustration hos personalen i förskolan när beslut tas som inte motsvarar förväntningarna.

En förskollärare beskriver även hur personalbyten på habiliteringen påverkar relationen. När ny personalen inte har hunnit träffa barnet innan kontakt med förskolan upplevs en frustration och en känsla av att inte ”mötas i kommunikation”. Den tidigare uppbyggda relationen behöver då byggas upp på nytt med tillit och respekt.

> *Du har aldrig träffat barnet i fråga. Nej, jag är ny, brukar det oftast bli och då blir man så här, ja ja, men då förstår jag att vi inte riktigt möts i kommunikationen.*

Relaterandet kan i dessa berättelser förstås som förväntningar och frustration som formas av socialt-politiska arrangemang. Vår tolkning är att det uppstår ett glapp när habiliteringen ligger under regionen och förskolan under kommunen, detta leder till att förskolan inte alltid vet hur habiliteringen arbetar och inte har en inblick i de tillvägagångsätt och riktlinjer som vården följer. Samverkanspraktiken kan påverkas när förändringar sker, såsom personalbyten, där tillit och respekt i relationen riskerar att brytas och behöver byggas upp på nytt.

7.7 Sammanfattande analys

Studien visar att det språkliga arrangemanget formas genom olika diskurser, vilket skapar krav på översättning mellan begrepp, perspektiv och språk. Inom de materiella arrangemangen framträder tillgången till tid och resurser, vilket i sin tur begränsar vad som är möjligt att göra. Det sociala arrangemanget organiseras genom roller, makt, ansvar och relationer, vilket påverkar hur professionerna relaterar till varandra.

Figur 1

Figuren tydliggör sambanden mellan arrangemang, dimension och konsekvenser.

Inom det **kulturellt-diskursiva arrangemanget** är vår tolkning att det framträder skillnader i språkbruk och perspektiv. Specialpedagogerna inom habiliteringen har en pedagogisk bakgrund i förskolan och anpassar sitt uttryckssätt så att de utgår från ett gemensamt språk, vilket möjliggör en mer fungerande samverkan. Samtidigt visar studien att förskolan översätter individuella insatser till att fungera på gruppnivå. Vidare är vår tolkning att alla respondenter har en positiv inställning till att samverka och att samverkan har en central betydelse för barn i behov av särskilt stöd. Vår tolkning är att alla respondenter har en strak övertygelse om att samverkan mellan olika professioner är avgörande för att kunna skapa insatser som utgår från barnets bästa och för att få en helhetsbild av barnets behov. Den positiva synen på samverkan fungerar som ett kulturellt-diskursivt arrangemang som möjliggör gemensam förståelse, men samtidigt krockar diskursernas olika teoretiska perspektiv, habiliteringens individfokus respektive förskolans relationella perspektiv.

Inom det **materiellt-ekonomiska arrangemanget** framkommer det att habiliteringen och förskolan arbetar ofta under tid- och resursbrist. Digitala lösningar blir därför nödvändiga för att möjliggöra en samverkan. Förskolan har varierande tillgång till eget specialpedagogiskt stöd, beroende på om förskolan är privat eller kommunal. Tematiskt syns att samverkanspraktiken påverkas strakt av dessa resurs- och organisatoriska skillnader vilket skapar hinder för samverkan. Resursfördelning styrs på top-down nivå av region respektive huvudman, medan samtliga respondenter har ett bottom-up perspektiv där de ser vikten av att samverka för barnets bästa.

I de **socialt-politiska arrangemanget** finns en tillit till varandras professioner men det efterfrågas från förskolans sida en större inblick och kunskap kring habiliteringens uppdrag. Det finns en positiv medvetenhet kring relationernas betydelse som möjliggör en tillit och respekt för varandras professioner. Relaterandet påverkas av förväntningarna på varandras roller och ansvar när de inte överensstämmer med tillgängliga resurser, vilket skapar en frustration över de organisatoriska villkoren som krävs för att möjliggöra en samverkan.

Samverkanspraktiken formas inte av enskilda arrangemang utan av hur språkliga, materiella och relationella villkor samverkar. Det är i detta samspel som praktikarkitekturerna uppstår och formar vad professionerna faktiskt kan säga, göra och relatera.

Tillsammans utgör dessa arrangemang praktikarkitekturer där vi har identifierat tre teman, en språkligt och uppdragsmässigt obalanserad praktikarkitektur, en resursstyrd praktikarkitektur och en roll- och relationsarkitektur.

8 Diskussion

Resultatet visar tre övergripande praktikarkitekturer som tillsammans formar samverkan som praktik. I diskussionen sätts dessa i relation till tidigare forskning och TPA för att synliggöra hur språk, resurser och relationer samspelar i praktiken. Först diskuteras resultatet, därefter metoden, studiens kunskapsbidrag, förslag till tidigare forskning och avslutas med slutsatser.

8.1 Resultatdiskussion

Här nedanför diskuteras de tre praktikarkitekturer som identifierats, språkligt och uppdragmässig obalanserad praktikarkitektur, en resursstyrd praktikarkitektur som begränsar vardagsnära samverkan och en roll och relationsarkitektur präglad av otydliga förväntningar och maktbalans, kopplat till forskningen.

8.1.1 Språkligt och uppdragsmässigt obalanserad praktikarkitektur

Resultatet visar att habiliteringen och förskolan använder olika sätt att tala om barns behov och stöd, vilket skapar en språkligt obalanserad praktikarkitektur. Förskolans arbete vilar på ett relationellt perspektiv där barns svårigheter förstås i relation till miljön och där pedagogiska termer genomsyrar arbetet. Habiliteringens arbete utgår däremot från beteendevetenskap med ett mer individfokuserat perspektiv och använder ett språkbruk med termer som patiens, träning, övningar. Habiliteringen beskriver att dessa skillnader i teoribildningar ibland kan göra det svårt att skapa samsyn och att de därför aktivt anpassar sitt språk i mötet med förskolan. Resultat överensstämmer med tidigare forskning som lyfter fram språkbruk och diskurser som centrala faktorer i tvärprofessionell samverkan. Ek m.fl. (2017) visar att olika professioners språk och begrepp kan skapa hinder när man försöker etablera en gemensam förståelse för barnets behov. Vårt resultat bekräftar detta genom att när förskolan får övningar eller råd och material av habiliteringen så kan det i vissa fall upplevas som övermäktigt. Denna friktion, som delvis bottnar i att verksamheterna ligger under olika huvudmän lyfts av Kostela (2020) fram som en begränsning i samverkan. Även Cui m.fl., (2022) identifierar i sin studie begränsningar i samverkan när yrkesprofessionerna tillhör olika myndigheter, vilket visas i vår studie att habiliteringen inte alltid känner till varje förskolas förutsättningar för att kunna implementera de råd och de träningsinsatser habiliteringen ger. Detta i sin tur medför att förskolan och habiliteringen inte alltid kan mötas på lika villkor. Här syns det sociala-politiska arrangemanget, sättet att kommunicerar på visar hur relationer och förväntningar mellan professioner påverkar hur samverkan fungerar i praktiken.

Bejnö m.fl. (2021) beskriver att förskollärare ibland saknar den specialpedagogiska kunskap som behövs för att förstå habiliteringens språkbruk. Detta bekräftas i vårt resultat, där förskollärarna uttrycker att habiliteringen ”har andra termer” och att dessa inte alltid är anpassade till förskolans perspektiv, men säger samtidigt att de har förmågan att översätta det till förskolans praktik. Habiliteringen uttrycker att de ibland behöver översätta sitt eget språkbruk. Samtidigt framhåller förskollärarna att en förskola med medvetna pedagoger och hög kvalité har goda förutsättningar att ta till sig den information som habiliteringen förmedlar. De anser att de besitter den kompetensen som krävs för att översätta habiliteringens övningar så att de kan anpassas till arbetet på gruppnivå. Som forskningen visar kan detta bero på att förskollärarna i vår studie har en högskoleutbildning, vilket underlättar förståelsen av habiliteringens språkbruk (Bejnö m.fl., 2021). När habiliteringen beskriver svårigheter i kommunikationen kan det därför handla om pedagoger som saknar en högskoleutbildning och därmed inte har samma förutsättningar att tolka habiliteringens uttryckssätt.

Genom TPA blir det tydligt att dessa språkliga skillnader inte enbart påverkar kommunikationen, utan fungerar som kulturellt-diskursiva arrangemang som formar vad professionerna kan säga och förstå i samverkanspraktiken. När habiliteringen anpassar sitt språk eller när förskolan översätter habiliteringens råd till gruppnivå, omförhandlas själva praktiken genom språkliga handlingar. Detta fördjupar tidigare forskning genom att visa hur diskurserna påverkar samverkansprocessen, inte enbart genom att utgöra hinder.

8.1.2 En resursstyrd praktikarkitektur som begränsar vardagsnära samverkan

I både förskolan och habiliteringen beskriver deltagarna hur tid, personal, organisationsstruktur och fysiska förutsättningar begränsar samverkansarbetet. Förskolan lyfter stora barngrupper, brist på vikarier och begränsade möjligheter att delta i möten, medan habiliteringen beskriver stora upptagningsområden, minskade personalresurser och hög arbetsbelastning. Dessa återkommande uttryck pekar mot en resursstyrd praktikarkitektur där samverkan i praktiken formas av materiellt-ekonomiska arrangemang. Detta stöds av tidigare forskning, som visar att samverkan ofta fördröjs när verksamheter saknar organisatoriska och tidsmässiga resurser att mötas i barnets vardag (Cui m.fl., 2022). En viktig skillnad mellan habiliteringen och förskolan är att det ingår i habiliteringens uppdrag att informera och att ha möten med vårdnadshavarna och de har möjlighet att göra det samtidigt som förskolan deltar. Pedagogerna i förskolan behöver däremot lämna sitt uppdrag i barngruppen för att kunna medverka, vilket innebär att samverkan kräver mer tid och resurser från förskolans sida än från habiliteringens. Viljan till att samverka finns men inte alltid tid och resurser till att kunna samverka. Tidigare forskning lyfter att intresset för samverkan från förskolans sida är ibland begränsad, samt bristfälliga resurser (Bejnö m.fl., 2021) I vår studie framkommer däremot att det är de bristande resurser som begränsar en samverkan, medan intresset från förskolans sida är stort. Det begränsande intresset återfinns istället på en mer övergripande, top-down nivå, där det inte ges tillräckligt med resurser för att möjliggöra en bättre samverkan. Här ser man det materiella-ekonomiska arrangemanget tydligt genom de praktiska och organisatoriska förutsättningarna. I vissa kommuner och på vissa förskolor avslås samverkan redan innan pedagogerna har fått ta del av information om insatsen.

Nordström m.fl. (2016) belyser hur SIP-möten kan skapa organisatoriska spänningar på grund av tidsbrist och konkurrerande prioriteringar mellan verksamheter, vilket överensstämmer med våra respondenters utsagor om att ”få tiden att räcka till” och att ”beslut uppifrån” styr vad som är möjligt att genomföra. Forskning pekar på att habiliteringen ofta saknar tid att besöka förskolorna, vilket leder till begränsad förståelse av förskolans pedagogiska kontext (Rosvall & Norrström, 2016). Detta understryks i vårt material, där habiliteringen uttrycker att de tidigare hade större möjlighet att vara ute i verksamheterna än vad de har idag. Bristen på resurser gör att både habiliteringen och förskolan i allt högre grad använder digitala metoder för att samverka. I studien framkommer det att inom båda verksamheterna har det skett förändringar av de fysiska mötena och samtliga respondenter menar på att dessa förändringar är huvudsakligen en följd av allt större resursbrist. Förskolan står inför barngrupper som ökar i storlek och personalbrist, medan habiliteringen har ett ökat patientflöde, få specialpedagoger och stora upptagningsområden. För omkring tio år sen såg samverkan mellan förskola och habiliteringen annorlunda ut, med fler fysiska besök både från förskolan till habiliteringen och habiliteringen till förskolan. Både förskolan och habiliteringen menar att digitala lösningar har underlättat samverkan. Habiliteringen erbjuder digitala möten, digitala besök och digitala utbildningar till förskolan, vilket gör det möjligt för förskolan att kunna delta utan att lämna förskolan. Ett mer digitalt arbetssätt öppnar därmed för nya möjligheter till samverkan under tid-

och resursbrist, vilket uppfattas som positivt av båda parter. Samtidigt har dessa strategier blivit nödvändiga eftersom det saknas tillgång till resurser på en top-down nivå. En konsekvens av detta är att fysiska möten uteblir allt mer och prioriteras inte i samma utsträckning som tidigare, trots att både förskolan och habiliteringen ser vinsten av fler verksamhetsbesök för att få en bättre helhetsbild av barnens behov. Andra främjande strategier är den rådgivning och handledning habiliteringen erbjuder förskolan.

Genom TPA synliggörs att resursbrist inte enbart hindrar samverkan, utan strukturerar vad praktiken blir. Samverkan sker digitalt, punktvis eller i mötesform snarare än i vardagen. Digitalisering framträder som ett centralt sätt att omförhandla dessa begränsningar. I den tidigare forskningen vi har använt har vi inte funnit studier som beskriver fördelarna med digitala mötesformer inom samverkan mellan habiliteringen och förskolan. Däremot finns det forskning som visar att alternativa mötesplatser kan öka delaktighet (Nordström m.fl., 2016; Olsson & Roll Pettersson, 2020).

Sammanfattningsvis ser vi att den största begränsningen för samverkan finns inom det materiellt-ekonomiska arrangemanget, särskilt i form av begränsad tid, otillräckliga resurser och bristande organisatoriska strukturer. Detta påverkar i hög grad vad som blir det faktiska görandet inom praktikarkitekturen.

8.1.3 En roll och relationsarkitektur präglad av otydliga förväntningar och maktbalans

Resultatet visar att roller och ansvar inte alltid är samstämmiga mellan förskolan och habiliteringen. Förskolan uttrycker ibland förväntningar på stöd som habiliteringen, utifrån sitt uppdrag inte har möjlighet att erbjuda. Habiliteringen beskriver sin roll som rådgivande och riktad mot hemmet, medan förskolan förväntar sig ett mer aktivt stöd för att förstå och implementera habiliteringens rekommendationer. När samverkan uteblir är det svårare för alla professioner att skapa sig en helhetsbild av barnets behov. Professionerna får endast tillgång till sin egen del av informationen och det blir svårare att sätta in rätt stödinsatser. Detta kan få konsekvenser på planerandet och på kvalitén på de insatser som sätts in. Detta skapar relationella glapp där tillit, förväntningar och ansvarsfördelning behöver förhandlas kontinuerligt. Tidigare forskning bekräftar dessa mönster, Eklund Nilsen & Jensen (2012) visar att samverkan kräver tydlig rollfördelning på både organisations- och individnivå och att samverkan riskerar att upplevas som påtvingad när denna tydlighet saknas. Olsson (2024) lyfter att otydliga förväntningar kan skapa spänningsfält i tvärprofessionella samarbeten, vilket överensstämmer med hur våra deltagare beskriver att olika förväntningar på habiliteringens roll kan påverka relationerna negativt. Habiliteringen och förskolan framhåller att samverkan förutsätter respekt och förståelse för varandras uppdrag. Vår studie visar att habiliteringen anser sig ha en god förståelse för förskolans uppdrag och verksamhet, medan förskolan uttrycker en önskan om större insyn i habiliteringens uppdrag. Detta ligger i linje med Ek m.fl. (2017), som visar i sin forskning att samverkan främjas om alla parter har insyn i varandras verksamheter, vilket i sin tur ökar förståelse för varandras arbete.

Vid samverkan skapas nya grupper där roller, ansvar och mål formuleras utifrån gruppens syfte. För varje samverkanstillfälle utvecklas relationer, förväntningarna klargörs och samarbetet stärks. Det överensstämmer med Kostela (2020), som beskriver Will Schultz FRIO-teori om gruppdynamik. Både inom habilitering och inom förskolan sker personalomsättning när pedagoger och specialpedagoger slutar eller blir sjukskrivna. Vår studie visar att ruljangs

skapar begränsningar i samverkan, eftersom relationer, förväntningar, tillit och arbetsformer behöver återuppbyggas varje gång personal byts ut.

Maktbalansen i mötena framkommer också i vårt material, där habiliteringens lokaler, språk och mötesstruktur ibland skapar en situationsbunden maktposition. Forskning visar liknande tendenser, Nordström m.fl. (2016) beskriver hur mötesformat kan förstärka upplevelser av hierarki inom maktstrukturerna och påverka föräldrars och pedagogers trygghet. I vår studie uttrycker förskolan att de inte upplever några maktförhållanden vid samverkan med habiliteringen, vilket tyder på att habiliteringens medvetenhet kring maktpositioner bidrar till att jämna ut maktbalansen så att förskolan inte märker av den.

TPA synliggör att dessa mönster är uttryck för socialt-politiska arrangemang, makt är inte en egenskap hos individen, utan något som produceras genom praktiken och kan omförhandlas genom språk, närvaro och tydliga roller. Respondenternas frustration vid otydliga roller uttrycker relateranden som påverkar samverkanspraktikens hållbarhet. Dessa känslor blir en del av det social-politiska arrangemanget som formar relationerna.

8.2 Metoddiskussion

I studien användes en kvalitativ metod där teorin om praktikarkitekturer tillämpades som studiens analysram. Datamaterialet samlades in genom semistrukturerade intervjuer. Metoderna valdes i syfte att skapa en förståelse av deltagarnas perspektiv och synliggöra deras beskrivningar av samverkanspraktikerna (Kvale & Brinkmann, 2014). En styrka med semistrukturerade intervjuer är att det ger utrymme för följdfrågor, vilket möjliggjorde för deltagarna att ge en mer djupgående beskrivning av sin praktik. Bryman (2025) menar att semistrukturerade intervjuer ger respondenterna möjlighet att utveckla sina svar och bidra med en mer detaljrik beskrivning.

I vår forskarroll har vi haft en etisk medvetenhet, som innebär att våra tidigare erfarenheter av samverkan med habiliteringen inte ska påverka vårt förhållningssätt till respondenterna. I en kvalitativ forskning kommer forskaren nära respondenterna, vilket medför ett krav på en medvetenhet kring hur egna tolkningar kan speglar analysen. Här har vi varit noga med att tolka deltagarnas berättelser utan våra egna tidigare antaganden.

TPA fokuserar på språk, handlingar och relationer (Kemmis, 2014). Intervjuerna gav oss genom sägandet flera exempel på görande och relaterande. För att uppnå en mer fördjupad förståelsen av hur praktikarkitekturerna formas i vardagen hade intervjuerna behövts kompletteras med observationer. Tidsaspekten begränsade dock möjligheten till att genomföra både intervjuer och observationer. Intervjuerna genererade en omfattande mängd data som behövde transkriberas och bearbetas, vilket var tidskrävande. Transkriberingen blev dock mer hanterbar när vi använde oss av Word som hjälpverktyg, vilket underlättade bearbetningen av materialet. Efter genomförd transkribering upprättades en analystabell, vilket möjliggjorde en fördjupad analys.

Den ursprungliga planen var att använda en fenomenografisk ansats tillsammans med ekologisk systemteori som analytiskt ramverk. Valet att istället använda oss av TPA kom efter handledning, då vi tillägnade oss nya kunskaper om TPA via handledaren. TPA visade sig vara givande och relevant för vår studie för att synliggöra habiliteringens och förskolans samverkanspraktiker. TPA som analysverktyg hjälpte oss att skapa analystabeller och identifiera de teman som sedan diskuterades. TPA synliggjorde villkor som kan påverka en praktik samt

vilka aspekter som bör förändras. Utgångspunkten är att det är praktiken som ska förändras och inte individerna som verkar i den.

Vi hade ingen tidigare erfarenhet eller kunskaper om TPA, vilket innebar att tid lades på handledning och egna inläsningar för att utveckla kunskap och en fördjupad förståelse av teorin. Vi har reflekterat över hur studien hade kunnat fått ett annat fokus och resultat om vi valt vår ursprungliga forskningsdesign. TPA som metod har hjälpt oss att rikta fokus mot praktikens villkor snarare än individen, vilket medför att vår analys betonar strukturella faktorer i högre grad än personliga intentioner.

Urvalet omfattade tio deltagare, trots att den ursprungliga avsikten var att inkludera tolv deltagare. Detta väckte en fundering om bortfallet kan ha påverkat studiens resultat. Respondenterna var dock samstämmiga och ytterligare en eller två deltagare hade troligtvis inte ändrat utfallet av studiens resultat. Kravet på erfarenhet av samverkan har inneburit svårigheter i att hitta förskollärare med denna kompetens, vilket kan bero på att många förskollärare saknar den erfarenheten. Detta ledde till att pilotstudien inkluderades i resultatet. Ett större urval och ett bredare geografiskt område hade kunnat ge en mer variationsrik bild av samverkanspraktikerna än vad som var möjligt med den begränsade tidsramen som råder inom ett examensarbete. Till skillnad från en kvantitativ studie koncentrerar sig en kvalitativ studie till ett färre antal deltagare (Bryman, 2025). Då både tidigare forskning och vår studie är begränsad så kan man inte dra några generella slutsatser av resultatet.

Sammanfattningsvis har studien av samverkanspraktiken gett oss en förståelse av att praktiken formas i ett samspel mellan sägandet, görandet och relaterandet.

8.3 Studiens kunskapsbidrag

Vårt kunskapsbidrag består i att synliggöra hur samverkan formas som en praktik i ett samspel mellan språkliga, materiella och relationella villkor. Synliggör hur professionerna pratar och tänker om uppdraget med barnets bästa som den gemensamma utgångspunkten. Ett viktigt kunskapsbidrag som vi tar med oss från vår studie är vikten av samverkan mellan olika instanser. Vi har sett i vår studie att när verksamheter samverkar och delar kunskap, skapas bättre förutsättningar för barn i behov av särskilt stöd. För oss som blivande specialpedagoger innebär det att vi ser vikten av en samverkan för att få en helhetsbild av barnets behov och ett tydligt ansvar till att bidra med kunskapsöverföring inom samverkan. Inom samverkan måste villkoren inom arrangemangen samspela, vilket innebär att en samverkan inte bara är ett informationsutbyte utan ett gemensamt ansvar. För att en samverkan ska fungera krävs strukturella förutsättningar och fördelat ansvar, samverkan formas av hur relationerna samspelar. Specialpedagogens arbete handlar om att navigera mellan arrangemangen, vilket innebär att tolka och översätta verksamheternas olika språkbruk, se vad som är görbart inom de organisatoriska ramar och balansera makt och ansvarsfördelning inom samverkan.

Utvecklingspotential vi ser i vår studie är:

- För att skapa en bra fungerande samverkan behöver utveckling ske just på en top-down nivå. De som fattar besluten om resurser behöver få en djupare förståelse för vilken betydelsen det har för barnets utveckling när flera professioner samverkar kring ett barns behov.
- Vi ser också ett behov av att införa en lag på att det ska finnas en specialpedagog anställd på förskolorna, som kan fortsätta och följa upp det arbete som habiliteringen påbörjat.

- Vidare ser vi ett behov av att utveckla innehållet i specialpedagogutbildningen, så att studenter får med sig de kunskaper som krävs för att kunna arbeta inom habiliteringen eller för att kunna fortsätta habiliteringens arbete i förskolan. Detta tankesätt liknar det som Cui m.fl. (2022) visar i sin pilotstudie i Kina där man provade en integrerad terapimodell (ITM) och arbetade utifrån ett push-in perspektiv. Om specialpedagogerna i förskolan hade samma kompetens som specialpedagogerna inom habiliteringen så skulle det skapa ett mer praktiknära arbete med barn i behov av särskilt stöd.

8.4 Förslag till vidare forskning

Ett område som behöver studeras närmare är hur samverkan påverkar barnets utveckling över tid. Det skulle vara värdefullt att observera samverkan under en längre tid för att få en djupare förståelse av vad de positiva effekterna har för barns utveckling. Genom observationer synliggörs om sägandet stämmer överens med görandet och relaterandet. Det hade även varit värdefullt att få med hemmets och vårdnadshavarnas perspektiv.

En liten pilotstudie från Kina beskriver en ITM-modell där de arbetar praktiknära med stödinsatser runt barnet, undervisning och behandling samverkar i förskolans verksamhet (Cui m.fl., 2022). Det hade varit intressant att se en större forskningsstudie kring att arbeta praktiknära på detta sätt och om det hade blivit någon skillnad på samverkan när professionerna inte ligger under olika myndigheter.

Vår studie har jämfört kommunala och privata huvudmän inom förskolan. Vi har kommit fram till att det finns olika förutsättningar inom samverkan. För att få en större förståelse för kommunala och privata huvudmäns förutsättningar inom samverkan behövs det göra en studie i större skala.

8.5 Slutsatser

Studien visar att samverkan mellan habilitering och förskola formas av ett professionellt engagemang att arbeta för barnets bästa, men denna vilja ofta kolliderar med organisatoriska villkor. Genom att resultatet analyserades utifrån praktikarkitekturernas arrangemang, kulturella-diskursiva, materiella-ekonomiska och sociala-politiska arrangemangen blev det tydligt att samverkan inte enbart handlar om engagemang och god kommunikation. Samverkan formas i ett samspel mellan sägandet, görandet och relaterandet (Kemmis, 2022). Våra slutsatser är att det sker en samverkan mellan habiliteringen och förskolan som upplevs generellt som en god samverkan. Resultatet visar att både förskolan och habiliteringen gärna ser till att samverkan sker mer regelbundet och mer verksamhetsnära för att kunna arbeta för barnets bästa. Som tidigare forskning visar finns det utmaningar inom samverkan på en top-down nivå (Eklund Nilsen & Jensen, 2012). Vår studie visar att det finns en brist på tydliga riktlinjer, tid och organisatoriska förutsättningar som ska möjliggöra en samverkan. Samtidigt ser vi ett stort engagemang på bottom-up nivå, det finns kompetens, intresse och en vilja till att samverka. Professionerna hittar nya digitala vägar och strategier för att främja och stärka en samverkan. Men samtidigt framstår digital samverkan både som en lösning och en begränsning, det ses som en ersättning och inte som ett komplement.

I vår studie har det framkommit tre olika praktikarkitekturer. Den första är språkligt och uppdragsmässigt obalanserad praktikarkitektur som formas genom olika diskurser, vilket skapar krav på översättning mellan begrepp, perspektiv och språk. Den andra är en resursstyrd prak-

tikarkitektur som begränsar vardagsnära samverkan, vilket påverkar tillgången till tid och resurser, vilket i sin tur begränsar vad som är faktiskt möjligt att göra. Den tredje är en roll och relationsarkitektur präglat av otydliga förväntningar och maktbalans, som organiseras genom roller, makt, ansvar och relationer, vilket påverkar hur professionerna relaterar till varandra. Vår studie visar att styrning på organisationsnivå sätter hinder för samverkan eftersom det råder resurs- och tidsbrist, vilket leder till att samverkan mellan habiliteringen och förskolan sker på de villkor som råder. Professionernas vilja att samverka räcker inte till utan arrangemangen måste möjliggöra handling, språk, resurser och relationer så att de samspelar. En slutsats är att möjlighet till samverkan inte beror på bristande engagemang eller låg kompetens utan på det materiellt-ekonomiska arrangemanget, brist på tid och resurser.

9 Referenser

Bejnö, H., Bölte, S., Linder, N., Långh, U., Odom, S. L., & Roll-Pettersson, L. (2021). From Someone Who May Cause Trouble to Someone You Can Play With: Stakeholders' Perspectives on Preschool Program Quality for Autistic Children. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *52*(9), 3890–3908. https://doi.org/10.1007/s10803-021-05268-2

Berg, G. (2003). *Att förstå skolan: en teori om skolan som institution och skolor som organisationer*. Studentlitteratur.

Berggren, C., & Skansholm, A. (2022). *Kvantitativ metod : en uppsatshandbok för utbildningsvetenskap* (Upplaga 1). Studentlitteratur.

Bohlin, G., Bromark, G., Granat, T., Sjöholm-Lif, E. & Zander, E. (2004, reviderad 2012). Mångsidiga intensiva insatser för barn med autism i förskoleåldern. Rapport inom projektet evidensbaserad habilitering. Föreningen Sveriges habiliteringschefer. http://www.habiliteringschefer.se/ebh/autism/autism.html

Bryman, A. (2025). *Brymans samhällsvetenskapliga metoder* (Fjärde upplagan). Liber.

Cui, J., Xie, H., & He, X. (2022). Evaluation of the Integrated Therapy Model in Preschool Education for Children with Autism Spectrum Disorder in China. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *53*(11), 4474–4482. https://doi.org/10.1007/s10803-022-05737-2

Ek, H., Isaksson, J., & Eriksson, R. (2017). Professioner, makt och samverkan mellan myndigheter. *Socialvetenskaplig tidskrift*, *24*(1). https://doi.org/10.3384/SVT.2017.24.1.2402

Eklund Nilsen, A. C., & Jensen, H. C. (2012). Cooperation and coordination around children with individual plans. *Scandinavian Journal of Disability Research : SJDR*, *14*(1), 1–14. https://doi.org/10.1080/15017419.2010.507376

Gyllander Torkildsen, L. (2016). *Bedömning som gemensam angelägenhet enkelt i retoriken, svårare i praktiken : elevers och lärares förståelse och erfarenheter*. Acta universitatis Gothoburgensis.

Honkimäki, S., Jääskelä, P., Kratochvil, J., & Tynjälä, P. (2022). University-wide, top-down curriculum reform at a Finnish university: perceptions of the academic staff. *European Journal of Higher Education*, *12*(2), 153–170. https://doi.org/10.1080/21568235.2021.1906727

Jacobsson, K., & Skansholm, A. (2019). *Handbok i uppsatsskrivande för utbildningsvetenskap.* Studentlitteratur.

Kemmis, S. (2022). *Transforming practices: Changing the world with the theory of practice architectures* (Springer Texts in Education). Springer Nature Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-16-8973-4

Kostela, J. (2020). Vem bestämmer när vi samverkar? *Socialmedicinsk Tidskrift*, *97*(4), 651–658. https://doi.org/10.62607/smt.v97i4.38297

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (Tredje [reviderade] upplagan). Studentlitteratur.

Langelotz, L., Rönnerman, K., & Mahon, K. (2019) Praktikteorier i allmänhet och teorin om praktikarkitekturer i synnerhet. I Henning Loeb, I., Langelotz, L., & Rönnerman, K. *Att utveckla utbildningspraktiker: analys, förståelse och förändring genom teorin om praktikarkitekturer* (Upplaga 1). Studentlitteratur.

Läroplanen för förskolan. (2018. *Rev.* 2025). Skolverket. Ladda ned publikation - Skolverket

Nordström, E., Josephson, I., Hedberg, B., & Kjellström, S. (2016). Agenda för samverkan eller verksamhetens agenda? Om professionellas erfarenheter av samverkan enligt samordnad individuell plan. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, *23*(1). https://doi.org/10.3384/SVT.2016.23.1.2334

Olsson, M. (2024). Risk eller frisk? Tvärprofessionell samverkan för att förebygga att barn i förskola och skola hamnar i svårigheter. *Utbildning & Lärande*, *18*(1). https://doi.org/10.58714/ul.v18i1.17878

Olsson, I., & Roll-Pettersson, L. (2020). A didactic perspective on negotiations and collaborations between different actors within the Swedish support system: children with autism spectrum disorders included in community-based preschool settings. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, *6*(1), 58–68. https://doi.org/10.1080/20020317.2020.1711561

Rosvall, P.-Å., & Norrström, A. (2016). En habiliterings samverkan med skolor och föräldrar: organisering – rådgivning – hierarkier. *https://doi.org/10.62607/smt.v93i1.42494*

Rönnerman, K. (2018). Vikten av teori i praktiknära forskning: Exemplet aktionsforskning och teorin om praktikarkitekturer. *Utbildning & Lärande*, *12*(1), 41. https://gu-se-primo.hosted.exlibrisgroup.com/permalink/f/15agpbr/TN_cdi_swepub_primary_oai_DiVA_org_du_29116

SFS 2010:800. *Skollag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument lagar/dokument/svensk författningssamling/skollag-2010:800_sfs-2010 800. Skollag (2010:800) | Sveriges riksdag

SOSFS 2008:20. *Ändring i föreskrifterna och allmänna råden om samordning av insatser för habilitering och rehabilitering*. Socialstyrelsen. Socialstyrelsens föreskrifter om ändring i föreskrifterna och allmänna råden (SOSFS 2007:10) om samordning av insatser för habilitering och rehabilitering | lagen.nu

Stranz, H., Bergmark, Åke, & Lundström, T. (2020). På olika villkor? – extern samverkan inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, *26*(2), 131–152. https://doi.org/10.3384/SVT.2019.26.2.3083

Vetenskapsrådet (2024*). God forskningssed.* Stockholm: Vetenskapsrådet. https://www.vr.se/download/18.4c9f221a191e4edf9053a474/1727853946433/God%20forskningssed%20VR%202024.pdf

Bilagor 1

Intervjuguide

1. Vad betyder begreppet samverkan för dig i ditt arbete?
   - Hur pratar ni om samverkan i ert dagliga arbete?
   - Kan du ge ett exempel på en sådan situation?
2. Hur gör ni praktiskt när ni samverkar med förskolan (Habiliteringen)?
3. Vilka utmaningar ser du i samverkan mellan habiliteringen och förskolan?
4. På vilket sätt påverkar samverkan barnets utveckling och lärande?
5. Hur tydliga är roller och ansvarsfördelning mellan habiliteringen och förskolan?
   - Upplever du några maktförhållanden i samverkan mellan habilitering och förskolan?
6. Vilken roll anser du att habiliteringen ska ha i förskolan?
7. Hur upplever du förskolans roll i samarbetet med habiliteringen utifrån dina erfarenheter?
8. Hur kan vi säkerställa att alla parter känner sig delaktiga i samverkan?
9. Hur hanteras situationer där habiliteringen och förskolan har olika synsätt på insatser eller arbetssätt?
10. Vilka typer av stöd och insatser erbjuder habiliteringen till förskolan?
11. Hur sker kunskapsöverföring mellan habilitering och förskola?
12. Hur kan habiliteringen stödja pedagogerna i deras dagliga arbete med barn i behov av särskilt stöd?
13. Hur kan vi arbeta för att skapa en röd tråd mellan habilitering, förskola och hemmet?
14. Vad fungerar bra i samarbetet idag? Eller, vad fungerade bra i samarbetet?
15. Vad skulle kunna förbättras i samverkan mellan habilitering och förskola?
16. På vilka arenor eller platser ser du att det är mest värdefullt att samverkan sker?
17. När ni planerar insatser för barn i förskolan – lägger ni mest fokus på barnets individuella svårigheter eller på att anpassa förskolans miljö och arbetssätt?

Bilaga 2

Missivbrev

Hej!
Vi är två studenter från specialpedagogpogrammet på Göteborgs universitet som läser vår sista termin och är i full gång med att påbörja vår magisteruppsats. Vi har valt att studera samverkan mellan pedagoger i förskolan och specialpedagoger inom habiliteringen.
Syftet med studien är att undersöka var och hur samverkan sker mellan specialpedagoger inom habiliteringen och pedagoger i förskolan. Studien avser att analysera de strategier och arbetssätt som specialpedagoger inom habiliteringen och förskolans pedagoger tillämpar för att främja en effektiv och hållbar samverkan. Detta för att vi vill sprida kunskap om vad som främjar en god samverkan mellan verksamheterna.
Vi har fördjupat oss i forskning och litteratur kring samverkan, och vill även samla in information genom intervjuer. Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning då du har kunskap och erfarenheter som är värdefulla för oss och vårt arbete. Intervjun kommer att genomföras på ett semi-strukturerat vis där vi som intervjuare använder oss av en intervjuguide men tänker oss intervjun som ett samtal. Intervjuerna erbjuds att göras genom fysiskt möte om möjlighet eller genom ett digitalt möte via teams. Vi önskar att spela in intervjuerna för att vi lättare ska kunna vara här och nu i våra intervjuer. Intervjun tar mellan 45–60 minuter och vi hoppas att du har möjlighet att delta.
Under våra intervjuer kommer vi att ta hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, vilket innebär att deltagandet är helt frivilligt. Det innebär även att du när som du vill kan avbryta intervjun samt ditt deltagande i studien. Alla som deltar i studien kommer att behandlas konfidentiellt och de resultat som vi får fram kommer endast att användas i forskningsändamål.
Det insamlade materialet kommer att förvaras på Göteborgs universitets skyddade servrar, och endast vi som genomför studien samt vår handledare kommer att ha tillgång till det. Informationen används enbart under projektets genomförande och raderas senast tre månader efter att examensarbetet har examinerats och godkänts. Vid transkribering anonymiseras allt material, vilket innebär att inga enskilda deltagare kan kännas igen i den slutliga uppsatsen. Göteborgs universitet är ansvarig för behandlingen av personuppgifter i studien. Om du har frågor kring hanteringen av dessa uppgifter kan du vända dig till universitetets dataskyddsombud. För att delta behövs ett skriftligt samtycke. Du kan fylla i blanketten direkt på datorn, spara den och mejla tillbaka till oss. Om du föredrar kan du också lämna ditt samtycke genom att svara ”Ja, jag samtycker” i ett mejl.
Vid frågor eller funderingar är ni välkomna att kontakta oss för mer information
Hoppas vi ses!!
Med vänliga hälsningar: Mikaela Vieira Goncalves och Anna-Lena Lindstrand

Anna-Lena Lindstrand Mikaela Vieira Goncalves

Bilaga 3

Samtyckesblankett för deltagande i examensarbete

Titel på studien: Tillsammans för barnets bästa. Samverkan mellan habiliteringens specialpedagoger och pedagoger i förskolan. En kvalitativ studie om erfarenheter av samverkan kring barn i behov av särskilt stöd.

Ansvarig lärosäte: Göteborgs universitet

Student: Anna-Lena Lindstrand

Student: Mikaela Vieira Goncalves

Handledare: Charlotte Arkenback-Sundström

Information:

Jag har tagit del av information om studien och förstår att:

- Mitt deltagande är frivilligt.
- Jag kan avbryta mitt deltagande när som helst utan att behöva ange en anledning.
- Alla uppgifter behandlas konfidentiellt och anonymiseras i det färdiga arbetet.
- Data sparas endast under projektets gång och raderas senast tre månader efter att examensarbetet är klart och godkänt.
- Göteborgs universitet är personuppgiftsansvarig

Samtycke

Jag har tagit del av informationen ovan och samtycker till att delta i studien`:

☐ Ja, jag samtycker till att delta

☐ Nej, jag vill inte delta

Namn: _____

Datum: _____

Underskrift (valfritt vid digitalt svar)

Instruktion till deltagaren

Du kan fylla i blanketten direkt på datorn, spara den och mejla tillbaka till oss. Om du föredrar kan du också lämna ditt samtycke genom att svara ”Ja, jag samtycker” i ett mejl.

Bilaga 4

Analysmatris

Analys av habiliteringens samverkanspraktiker

			Praktikarkitekturer	
Tema		Kulturella-diskursiva arrangemang	Materiella-ekonomiska arrangemang	Sociala-politiska arrangemang
SAMVERKAN	Möjligheter	-möten där alla parter deltar - Vilja till att samverka - -IBT ger mer möjlighet till samverkan med förskolan	-Digitala möten - Vara med på en behandling utan att vara på plats (digitalt)	-Roller tydliga - ger lite tips och råd till förskolorna - Förskolan har en central och viktig roll i barnets utveckling - I förskolan tränar barnet den sociala utveckling
	Hinder	-talar olika språk-talar utifrån beteendevetenskap, träna, övningar mm -Vid IBT, förskolor har inte alltid tid att samverka	- Bristande resurser till att samverka på den nivå man önskar. - -tidsbrist - Få specialpedagoger på habiliteringen - Top-down-kommuner säger nej till samverkan - - rektorer säger nej pga resursbrist - Rektor säger nej innan förskolan får redan på insatsen	-att vårdnadshavare inte godkänner en samverkan -skett förändringar över tid -olika förväntningar -Pedagogernas kunskap- vi utbildar inte pedagoger
	Syn på samverkan	- Positiv till att samverka -Säger att det är det centrala i samverkan för barnets bästa. -de upplever att pedagogerna och förskolorna är positiva till att samverka. -Pratar om barn i svårigheter och barns individuella behov. -pratar utifrån beteendevetenskap -deras uppdrag är mot hemmet -positivt när olika kunskaper möts, får en helhetsbild på barnet - ingen sitter på all kunskap - skapa goda relationer - sitter på specialistkunskapen inom funktionsnedsättning - Samverkan bygger på respekt och förståelse för varandras uppdrag	- Vill komma ut mer till förskolor men saknar tid och resurser. - Vill ha specialpedagoger på förskolorna att samverka mer med - -Erbjuder inga insatser mot förskolorna, utan mot hemmet men delar med sig av sin kunskap i samverkan. - Erbjuder digitala möten - Samverkan sker på habiliteringen - De säger att samverkan bör ske i hemmet eller i förskolan	- den som äger frågan styr samverkan - Förskolan kallar oftast till SIP-möten, då är det de som äger frågan. - Specialpedagogerna på förskolorna har ansvar att handleda pedagogerna på förskolorna - Har inte mandat att påverka organisationen på förskolan men kan prata om barnets behov och vad som är gynnsamt för barnet. - Mer specialpedagogik på lärarutbildningen

Analys av förskolans samverkanspraktik

			Praktikarkitekturer	
Tema		Kulturella-diskursiva arrangemang	Materiella-ekonomiska arrangemang	Sociala-politiska arrangemang
SAMVERKAN	Möjligheter	-arbetar på gruppnivå men ser till individens bästa - Tar vara på varandras kunskap - Skapar en gemensam bild kring barnet-Helhetssyn - Att man får med sig vårdnadshavarna - Får en förståelse för varandras uppdrag - När förskolan har en hög medvetenhet och god kvalité - blir habiliteringens råd ett "tillägg"	-Vid resursförstärkning-möjlighet till samverkan - Får tips, råd, material och bildstöd, övningar - Digitala möten - strategier för samverkan	- Fördel att ta vara på varandras kompetenser - Får bättre relation och kontakt med vårdnadshavare-får med sig vårdnadshavare på tåget - Lyssnar mer på pedagogernas kunskap när habiliteringen säger samma - Roller och ansvar – tydliga vid mer strukturerade insatser som SIP och IBT
	Hinder	-Vet inte riktigt vad habiliteringens uppdrag är - önskar mer inblick - Att det inte sker regelbundet - Olika teoribildningar - Olika språkbruk - behöver översätta övningar från habilitering	- Tidsbrist-kan inte alltid genomföra alla övningar som habiliteringen föreslår - Resursbrist - Behöver någon som ersätter om det ska ske en samverka - svårt att få resurspeng - Privata förskolor har inga egna specialpedagoger - Ingen direktkontakt med habiliteringen	- Ibland otydligt kring roller och ansvar - Vårdnadshavare blir mellanhand-får informera förskolorna om insatser - När det sker personalombyten på habiliteringen – relarioner som behöver byggas upp på nytt - Förväntningar som inte överensstämmer med habiliteringens uppdrag
	Syn på samverkan	- Positiva till att samverka - Vill ha mer samverkan - Viktigt med samverkan - Skapa förståelse, delad bild, få en helhetssyn-holistisk bild - Samverkan är viktig, och avgörande för att kunna utföra sin profession	- Förskollärarna anser att samverkan bör ske i hemmet eller på förskolan-mer anpassad för barnet-mer avskalad miljö-inga andra barn runt omkring samt planera för något besök i förskolan - Samverkan ska ske på ett sätt så alla parter är trygga. Samverkan möten kan vara känsliga för vårdandhavare där av är platsen viktig så vårdandhavare kan känna sig trygga och bekväma	- Rektor beslutar hur arbetet ska fördelas - Kommunerna beslutar om insatser